

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	4
2.	Bygningsmæssige forhold.....	5
2.1.	Generelt.....	5
2.2.	Belægningsafdelinger.....	7
2.2.1.	Stuer	7
2.2.2.	Gangarealer mv.....	10
2.2.3.	Bade- og toiletfaciliteter	10
2.2.4.	Køkkenforhold	12
2.2.5.	Opholdsrum.....	13
2.3.	Fritidslokaler	14
2.4.	Udendørsfaciliteter	15
2.5.	Bibliotek, aviser og stillecafé.....	15
2.6.	Kirken og præsten	16
2.7.	Undervisningslokaler.....	16
2.8.	Værksteder	17
2.9.	Købmandsforretning	18
2.10.	Besøgsafdelingen	19
2.11.	Isolationsafdelingen	20
2.11.1.	Celler der anv. som straffceller og til udelukk. fra fællesskab	20
2.11.2.	Observationscellen	21
2.12.	Sammenfatning vedrørende de bygningsmæssige forhold.....	24
3.	Kort om særafdelingerne	24
3.1.	Familieafdelingen.....	24
3.2.	Behandlingsafdelingen.....	25
3.3.	Kontraktafdelingen.....	27
3.4.	Den halvåbne afdeling	27
4.	Arbejde, fritid, undervisning	28
4.1.	Arbejde mv.	28
4.2.	Fritid	31
4.3.	Undervisning	33
5.	Lægebetjening mv.....	35

6.	Møde med talsmændene	36
6.1.	Møde med talsmændene for de alm. fællesskabsafdelinger	36
6.1.1.	Sagsbehandlingstid mv.	36
6.1.2.	Kollektiv straf	37
6.1.3.	Visitation	37
6.1.4.	Fire ugers-fristen ved løsladelse på prøve	38
6.1.5.	Inddragelse af værkfører ved indstillinger	39
6.1.6.	Oplysning om indsatte med smitsomme sygdomme	39
6.1.7.	Personale til fritidsaktiviteter	40
6.1.8.	Kapacitet i køkkenerne	40
6.2.	Møde med talsmanden for den halvåbne afdeling	40
6.3.	Møde med talsmanden for behandlingsafdelingen	40
7.	Talsmandsordning	40
8.	Besøg	41
9.	Euforiserende stoffer	43
10.	Belægning	45
11.	Gennemgang af rapporter	46
11.1.	Håndjern	47
11.1.1.	Indledning	47
11.1.2.	Retsgrundlag mv.	50
11.1.3.	Betingelser	51
11.1.4.	Begrundelse	52
11.1.5.	Magtanvendelse	53
11.1.6.	Kompetence mv.	53
11.1.7.	Lægetilsyn	57
11.1.8.	Ophør og varighed	57
11.1.9.	Klagevejledning	58
11.2.	Magtanvendelse	59
11.2.1.	Indledning	59
11.2.2.	Retsgrundlag mv.	60
11.2.3.	Betingelser	61
11.2.4.	Begrundelse mv.	63
11.2.5.	Kompetence mv.	63
11.2.6.	Lægetilsyn	65
11.2.7.	Klagevejledning	66
11.3.	Anbringelse i observationscelle	67
11.3.1.	Indledning	67
11.3.2.	Retsgrundlag mv.	69
11.3.3.	Betingelser	70
11.3.4.	Begrundelse	71
11.3.5.	Magtanvendelse	72
11.3.6.	Kompetence mv.	73

11.3.7. Undersøgelse af den indsatte person.....	75
11.3.8. Lægetilkald og lægetilsyn.....	76
11.3.9. Tilsyn ved personalet.....	80
11.3.10. Ophør og varighed.....	83
11.3.11. Klagevejledning.....	84
12. Opfølgning.....	85
13. Underretning.....	85

1. Indledning

Som et led i ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed (jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand) foretog jeg og fire af embedets øvrige medarbejdere den 2. og 3. december 2003 inspektion af Statsfængslet ved Horserød. Til stede under inspektionen var blandt andre fængselsinspektør Arne Ougaard, vicefængselsinspektører Janne Bohn-Willeberg og Annemarie Lund, økonomichef Anna lé Fevre samt personale- og sikkerhedskonsulent Ingolf Farvin.

Ombudsmanden har tidligere – i 1957 og i 1982 – foretaget inspektion af Statsfængslet ved Horserød.

Inspektionen den 2. og 3. december 2003 bestod af en indledende samtale med ledelsen, møde med samarbejdsudvalget, møder med de indsattes talsmænd (for henholdsvis de almindelige fællesskabsafdelinger, den halvåbne afdeling og behandlingsafdelingen), rundgang i fængslet og en afsluttende samtale med ledelsen. Jeg havde desuden samtaler med enkeltindsatte som havde anmodet herom.

De fleste af de indsatte som jeg havde samtaler med, modtog efterfølgende særskilt svar på de klagepunkter som de fremførte over for mig. Enkelte modtog efter udtrykkelig aftale ikke svar idet klagepunkterne blev viderebragt til ledelsen og i nogle tilfælde løst under samtalen med ledelsen.

Alle de af talsmændene fremførte forhold blev viderebragt til ledelsen under min afsluttende samtale med ledelsen. I breve af 17. december 2003 fulgte jeg op på mine samtaler med talsmændene for henholdsvis de åbne afdelinger og den halvåbne afdeling ved blandt andet at redegøre for ledelsens synspunkter i forhold til de rejste em-

ner. Herved blev nogle af de rejste klagepunkter afsluttet, mens andre vil blive berørt i rapporten nedenfor. Der henvises til pkt. 6.

Det bemærkes at flere emner og problemstillinger end de som indgår i denne rapport, blev drøftet og løst under min inspektion af statsfængslet, samt at nogle af de i rapporten berørte emner hovedsagelig bygger på en efterfølgende gennemgang af det skriftlige materiale som jeg har modtaget fra statsfængslet, og således ikke blev særskilt drøftet under selve inspektionen.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om rapportmateriale til gennemgang, jf. nærmere under pkt. 11 nedenfor. Jeg modtog desuden kopi af to handleplaner for strafudståelsen og tiden efter løsladelsen som i henhold til straffuldbyrdelseslovens § 31, stk. 2, snarest efter indsættelsen skal udarbejdes af institutionen i samarbejde med den indsatte. Jeg har ikke foretaget en egentlig gennemgang af disse planer i lyset af de om handleplaner gældende retningslinjer (cirkulære nr. 166 af 29. juni 2001 og vejledning nr. 155 af 29. juni 2001).

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet i Horserød og Direktoratet for Kriminalforsorgen således at myndighederne fik mulighed for at komme med deres eventuelle bemærkninger til den måde hvorpå de faktiske forhold var beskrevet i den foreløbige rapport. Sådanne bemærkninger modtog jeg den 26. april 2004 flere af fra Statsfængslet i Horserød. Alle statsfængslets bemærkninger er indarbejdet i denne rapport. Jeg har ikke modtaget bemærkninger fra direktoratet.

2. Bygningsmæssige forhold

2.1. Generelt

Med plads til 221 indsatte er Statsfængslet ved Horserød landets største åbne statsfængsel. Fængslet ligger i naturskønne omgivelser i Nordsjælland tæt ved Helsingør og udgøres af ca. 30 bygninger som fordeler sig på et forholdsvis lille areal. Bygningerne er for størstepartens vedkommende rødmalede træbarakker i ét plan. Mellem bygningerne er der vej- og stianlæg, parkeringspladser, mindre områder med plæner,

bede og høje løv- og nåletræer samt enkelte fritidsanlæg. Bebyggelsen har et samlet og nogenlunde velorganiseret udtryk uden dog at fremstå som skematisk udlagt. Bygningernes ydre fremstod generelt velholdt. Fængslets udendørsarealer er attraktive og var pænt vedligeholdt. Statsfængslet er indhegnet.

Ud over belægningsafdelinger er der i fængslet etableret en række værksteder mv., skolelokaler, diverse sports- og fritidsfaciliteter, kirke, bibliotek, besøgsafdeling, isolationsafdeling og købmandsbutik samt administration og personalefaciliteter.

Blandt det materiale som jeg modtog fra statsfængslet forud for inspektionen, er en resultatkontrakt af 19. marts 2003 indgået mellem statsfængslets inspektør og direktøren for Direktoratet for Kriminalforsorgen, en vedligeholdelsesplan for perioden 2003-2008 og en skrivelse af 16. september 2003 om bygningsvæsenets (statsfængslets bygningsvæsen) ressourceindsats.

Det fremgår af resultatkontrakten at det forudsættes at der af fængslets bevillinger afsættes de fornødne midler til at sikre en forsvarlig vedligeholdelsesstand, og at dette sker med afsæt i den seneste bygningsrapport.

Som bilag til vedligeholdelsesplanen (der omfatter såvel indvendig som udvendig vedligeholdelse) er en rapport af 24. oktober 2002 om et bygningssyn afholdt den 8. januar 2002 af et arkitektfirma. Af rapportens generelle bemærkninger fremgår blandt andet at bygningsmassen og det omgivende terræn er i god stand, at der på daværende tidspunkt pågik undersøgelse af regnvands- og spildevandssystemet, og at der i 2002 skulle foretages tv-inspektion.

I forbindelse med en forespørgsel forud for inspektionen har direktoratet i brev af 24. november 2003 oplyst at der i 2003 i statsfængslet er etableret en halvåben narkotikabehandlingsafdeling (se nærmere herom nedenfor), og at der er iværksat en renovering af statsfængslets kloak- og spildevandssystem. Videre har direktoratet oplyst at det i 2003 var planlagt at opføre et metalværksted til 8,5 mio. kr., men at projektet på grund af den økonomiske situation er udskudt (se nærmere herom under pkt. 2.8).

2.2. Belægningsafdelinger

I alt 11 af fængslets bygninger fungerer som belægningsafdelinger. Der er syv almindelige åbne afdelinger hvoraf en benyttes som korttidsafdeling og en som kvindeafdeling. Derudover er der fire særafdelinger; en halvåben afdeling for både mænd og kvinder, en familieafdeling, en kontraktafdeling og en (halvåben) behandlingsafdeling for kvindelige stofmisbrugere hvor behandlingsprogrammet Projekt Menneske følges. Den halvåbne afdeling og behandlingsafdelingen er særskilt indhegnet, og de indsatte på disse afdelinger er således afsondret fra fængslets øvrige indsatte.

De besigtigede afdelinger havde en kapacitet på mellem 8 og 33 pladser.

I forbindelse med inspektionen besigtigede jeg afdelingerne 7 (korttidsafdelingen), 9 (kontraktafdelingen), 11 (kvindeafdelingen), 14 (familieafdelingen), 16 (almindeligt åbent afsnit), 18 (behandlingsafdelingen) og 20 (halvåben afdeling).

Belægningsafdelingerne har en forholdsvis ensartet bygningsmæssig udformning, mens den vedligeholdelsesmæssige standard varierer. Meget af fængslets inventar er institutionspræget og af ældre dato. Fængslets belægningsafsnit var dog generelt i en acceptabel vedligeholdelsesstand. Dårligst var standarden i afdelingen for korttidsafsonere som overordnet set havde et noget ramponeret udseende – bl.a. var der malet på vægge, opslagstavler mv., og rengøringen var mangelfuld. I bedst stand var den nyindrettede behandlingsafdeling.

Der er synlig forskel på hvilket klientel der bebor de enkelte afdelinger i fængslet. Særafdelingerne havde således præg af en næsten hjemlig atmosfære, mens de åbne belægningsafsnit, navnlig korttidsafdelingen, generelt var præget af en større grad af ligegyldighed hos de indsatte over for deres fysiske omgivelser.

2.2.1. Stuer

Enkelte af de indsattes stuer blev besigtiget efter mit valg. Stuerne varierer i størrelse mellem ca. 6 og 10 m². De er standardmæssigt indrettet med linoleumsgulv, sove-

briks, skrivebord, stole, skab, reol, opslagstavle, vask og køleskab. Inventaret var de fleste steder af ældre dato.

På familieafdelingen er 6 af stuerne forbundet to og to med en dør således at der kan ske sammenlægning af stuerne for derved at skabe mere plads (lejligheder) til familier. På denne afdeling blev stue 6 besigtiget. Den var meget ordentlig og individuelt og praktisk indrettet.

De fleste af de stuer som blev besigtiget, var i pæn eller acceptabel vedligeholdelsesstand. De stuer som benyttes til dobbeltbelægning, var generelt i mindre god stand og mere sparsomt møbleret end fængslets øvrige stuer.

2.2.1.1. Stuer med dobbeltbelægning

Flere af de stuer som blev besigtiget, er af fængslet udpeget til at kunne benyttes til dobbeltbelægning.

I afsnit 16 nord besigtigede jeg stuerne 33, 34 og 35 som alle kan benyttes til dobbeltbelægning. Stuerne er ca. 6 m² og hører således til fængslets mindste stuer. I stue 35 var opstillet en køjeseng, to køleskabe, to smalle metalskabe til personlige ejendele og en stol. Pladsen var særdeles sparsom. Der var huller i væggen, og gulvbelægningen var ramponeret.

Som jeg tilkendegav under inspektionen, er disse tre stuer på afdeling 16 – på grund af de trange pladsmæssige forhold – efter min opfattelse ikke de bedst egnede til dobbeltbelægning. Som jeg ligeledes nævnte, mener jeg derfor at ledelsen, i de situationer hvor det er nødvendigt med dobbeltbelægning, til stadighed bør være opmærksom på at anvende de dertil bedst egnede lokaliteter.

På korttidsafdelingen (som huser indsatte i perioder fra 20 dage til 3 måneder, indimellem helt op til 4 måneder) besigtigede jeg stue 7 som benyttes til dobbeltbelæg-

ning. Stuen er ca. 10 m². Der var opstillet en køjeseng, to skabe til personlige ejendele og i øvrigt standardmæssigt inventar.

Både vægge og inventar var stort set overalt tæt bemalet med tegninger og skrift hvilket gav et beskidt og rodet indtryk.

Under inspektionen udtalte jeg at stuen efter min opfattelse var i uacceptabel stand, og at den burde males.

Ledelsen erklærede sig enig i dette og oplyste at årsagen til cellens stand var den ringe ansvarsfølelse der generelt hersker på korttidsafdelingen. På grund af den tætte belægning havde det vist sig umuligt at få stuen frigjort med henblik på maling selv om stuen havde stået på fængslets vedligeholdelsesliste i halvandet år. Ledelsen tilkendegav herpå at man ville overveje at etablere et akut beredskab/malerhold med henblik på hurtig og i det mindste nødtørftig istandsættelse af lokalteter der er præget af hærværk i samme grad som stue 7 på korttidsafdelingen.

Jeg beder statsfængslet oplyse om et sådant beredskab er blevet etableret, og om den pågældende stue er blevet sat i stand.

På korttidsafdelingen besigtigede jeg endvidere stue 4a som var indrettet til fire indsatte. Stuen er 12-14 m² og var indrettet spartansk med inventar af ældre dato – to køjesenge, metalskabe, køleskabe og et spisebord med fire stole. Stuen var i nogenlunde vedligeholdelsesstand. Den var ikke beboet på tidspunktet for inspektionen.

Det fremgår af en skrivelse af 16. september 2003 om bygningsvæsenets ressourceindsats i 2003/04 at der i løbet af vinteren 2004 skal ske reovering af stuer mv. på afdeling 7 – ”køjesenge”.

Jeg beder statsfængslet oplyse hvad denne planlagte reovering indebærer.

På den halvåbne afdeling besigtigede jeg stue 23 som benyttes til dobbeltbelægning. Der var opstillet en metalkøjeseng, to metalskabe og i øvrigt standardmæssigt inventar. Stuen trængte til at blive malet. Inventaret havde set bedre dage. Der var brændemærker i gulvbelægningen.

Jeg går ud fra at statsfængslet i lyset af de øvrige stuers stand vurderer behovet for maling af stue 23 og – hvis maling herefter vurderes nødvendig – gør brug af det ovenfor nævnte beredskab der måtte være sammensat efter inspektionen.

2.2.2. Gangarealer mv.

Belægningsafsnittene er generelt domineret af lange, snævre gangforløb. De indsattes stuer og fællesområder fordeler sig på den ene eller begge sider af gangene. Ved indgangen til afdelingerne er der et indgangsparti hvor der mange steder er toilet- og baderum samt nogle steder vaskerum. Der er endvidere en opslagstavle og en telefonboks på hver afdeling. Nogle steder er telefonboksen indrettet som et lille rum eller aflukke, andre steder er der blot en afskærmning på væggen rundt om telefonen. På korttidsafdelingen var denne afskærmning tilsyneladende revet ud af væggen.

Hvis det er korrekt, går jeg ud fra at afskærmningen er blevet/bliver repareret.

Gangområderne forekom de fleste steder tillukkede og mørke/dunkle. Gangene var generelt pænt vedligeholdet, men beskedent udsmykket.

2.2.3. Bade- og toiletfaciliteter

Der er bade- og toiletfaciliteter til de indsatte på alle afdelinger. På de afdelinger som huser både mænd og kvinder, er der indrettet separate faciliteter til de to køn.

På de store åbne afdelinger er der oftest et baderum med tre brusekabiner, hver med en bruseniche og en bæk hvor man kan lægge sit håndklæde mv. Der er endvidere et toiletrum med håndvaske og spejle og tre toiletbåse.

På korttidsafdelingen der har kapacitet til 33 indsatte, deles alle 33 altså om tre toiletter og tre baderum.

Bade- og toiletrummene har flisegulv og flisebeklædte vægge.

De bade- og toiletfaciliteter som blev besøgt i forbindelse med inspektionen, var generelt velholdte og uden synlige defekter. Installationerne er de fleste steder ikke helt nye.

På den halvåbne afdeling og på korttidsafdelingen var der mindre fugtskader i loftet i baderummet. På toiletterne på korttidsafdelingen var der skrevet med tusch på toiletbåsenes vægge. Enkelte steder var rengøringen mangelfuld. Dette gjorde sig i særlig grad gældende i korttidsafdelingens baderum.

Jeg går ud fra at statsfængslet er opmærksom på de nævnte forhold, og at statsfængslet i nødvendigt omfang udbedrer skader og sørger for rengøring.

Der var tilsyneladende ingen renevæske på toiletter og baderum på afdeling 7, mens der på afdeling 16 nord var renevæske, men tilsyneladende ingen vejledning i brugen heraf. Om der var renevæske og vejledning på toilet og baderum på afdeling 20, konstaterede jeg ikke.

På de stoffrie afdelinger – behandlingsafdelingen, kontraktafdelingen og familieafdelingen – skal der ikke være renevæske, og det var der heller ikke.

Direktoratet har udsendt skrivelser om (forsøgs)ordningen med udlevering af renevæske. I skrivelse af 3. oktober 2000 (hvormed forsøgsordningen blev gjort perma-

ment) anførte direktoratet bl.a. at det er en forudsætning ”at renevæske og vejledning er frit tilgængeligt for de indsatte”. (Denne forudsætning kan imødekommes ved en ordning hvorefter renevæsken frit kan afhentes hos sundhedspersonalet, såfremt der lokalt kan opnås enighed om at en sådan ordning er hensigtsmæssig, men da jeg et sted så renevæske, går jeg ud fra at fængslet ikke har en sådan ordning). Vejledningen skal således være placeret samme sted (eller udleveres sammen med) renevæsken.

Jeg henstiller på denne baggrund at statsfængslet undersøger om renevæske og vejledning i brugen af renevæske er tilgængelig på alle afdelinger, bortset fra de stof-frie afdelinger. Hvis det ikke er tilfældet, henstiller jeg at statsfængslet sørger for at gøre renevæske og vejledning tilgængelige. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af mine henstillinger.

2.2.4. Køkkenforhold

På hver afdeling er der køkkenfaciliteter samt mulighed for at spise flere sammen. I alle statsfængslets afdelinger – bortset fra isolationsafdelingen – er der selvforplejning. Køkkenerne er indrettet med køkkenborde og –skabe og komfur. Nogle steder er der endvidere kaffemaskine, el-kedel, mikrobølgeovn o.l. Der hører fællesfrysere til afdelingerne. De indsatte har eget køleskab på stuerne.

På de mindre afdelinger er der spisebord i den ene del af køkkenet. På de store afdelinger er der en separat spisestue. Inventaret og hvidevarerne er af ældre dato, men var generelt pænt vedligeholdt. Nogle steder trængte køkkenet til grundig rengøring.

Under min samtale med talsmændene for de åbne afdelinger og under rundgangen på afdeling 16 blev det fremført at der på nogle afdelinger er for få kogeblus og i det hele taget ikke tilstrækkelig køkkenplads, og at enkelte indsatte derfor må vente med at tilberede deres aftenmåltid til efter kl. 21. Jeg fremførte dette for fængslets ledelse som var bekendte med problemet, men mente at køkkenernes kapacitet er tilstrækkelig i perioder hvor der er normal belægning i fængslet. I perioder med overbelægning

forsøger man at løse problemet ved hjælp af løse kogeplader. Når der er overbelægning i statsfængslet, opstår kapacitetsproblemet ifølge ledelsen navnlig på afdeling 7 (korttidsafdelingen) og på afdeling 16. Ledelsen oplyste videre at der på tidspunktet for inspektionen netop på grund af den aktuelle overbelægningssituation foregik ombygning af køkkenet og den tilstødende spisestue i korttidsafdelingen, herunder at man var i gang med at etablere ekstra kogeplader på afdeling 7, samt at der allerede på afdeling 16 var blevet sat ekstra kogeblus op.

Under henvisning til ledelsens oplysninger om at man er opmærksom på kapacitetsproblemet i køkkenerne og forsøger at afhjælpe det ved etablering af ekstra kogeblus, foretager jeg mig ikke videre vedrørende dette forhold.

Det fremgår af den ovennævnte skrivelse af 16. september 2003 om bygningsvæsenets ressourceindsats i 2003/04 at der i løbet af vinteren 2004 skal ske renovering af køkken mv. på afdeling 16 – ”lågepolitik”.

Jeg beder statsfængslet oplyse hvad denne planlagte renovering indebærer.

2.2.5. Opholdsrum

Der er på alle afdelinger et fællesrum med bløde møbler, lave borde, hængelamper, tv og video. I kvindeafdelingen og behandlingsafdelingen er køkken, spisestue og fællesrum samlet i ét større, åbent lokale. Møblerne i fællesrummene er generelt institutionsprægede, men var i pæn stand. I den på tidspunktet for inspektionen nyindrettede behandlingsafdeling adskiller inventaret i fællesrummet sig fra inventaret i det øvrige fængsel og har et mere hjemligt præg.

På de fleste afdelinger var der ikke gjort meget for at skabe en hyggelig atmosfære i fællesrummet. Enkelte steder var der dog grønne planter og adventskranse og anden julepynt.

Jeg bemærkede dog at der på familieafdelingen, kontraktafdelingen og behandlingsafdelingen i højere grad end på de øvrige besigtigede afdelinger var hjemlig atmosfære.

2.3. Fritidslokaler

Tilknyttet de åbne afdelinger er en sportshal hvor der kan spilles hockey, indendørs fodbold, badminton, volleyball mv., og et fritidscenter hvor der bl.a. er et stort motionsrum. Ud over et par kondicykler gives der primært mulighed for vægttræning i motionsrummet. Der var ingen instruks i brug af motionsredskaberne i rummet.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at Direktoratet for Kriminalforsorgen i forbindelse med min inspektion af Statsfængslet i Nyborg har udtalt at ”direktoratet er af den opfattelse at der, i den udstrækning der ikke er uddannede instruktører til stede i træningslokalerne, bør være tydelig og tilgængelig skriftlig information om brugen af træningsredskaberne”. Jeg er endvidere bekendt med at direktoratet den 26. marts 2003 har udsendt en henstilling til samtlige kriminalforsorgens institutioner om at sikre at der er opsat en skriftlig vejledning i brug af redskaber i institutionernes kondirum.

Jeg beder statsfængslet oplyse om statsfængslet har efterkommet den under inspektionen afgivne henstilling om at hænge en instruks op i motionsrummet.

I fritidscentrene er endvidere et billardrum og et bordtennisbord samt et læderværksted og et fællesrum med café, dartspil, solarium, fjernsyn mv. Der er toiletter i centrene.

Fritidsfaciliteter for den halvåbne afdeling er indrettet i en separat bygning (i tilknytning til værksted og undervisningslokaler) på det indhegnede område. Der er et stort, lyst motionsrum med vægte og motionscykler og et billard-/bordtennisrum. I motionsrummet var opsat instruks i brug af motionsredskaberne.

Fritidsfaciliteter for behandlingsafdelingen er indrettet i en separat bygning (i tilknytning til samtalerummene) på det indhegnede område. Der er et stort, lyst rum med motionsredskaber, stort fjernsyn og hobbyfaciliteter.

Fritidscentre har dagligt åbent mellem kl. 15.00 og kl. 21.00 samt lørdage, søndage og helligdage mellem kl. 13.00 og kl. 21.00.

2.4. Udendørsfaciliteter

De udendørs fritidsfaciliteter indbefatter bl.a. en fodboldbane og anlæg til boccia og beachvolley. Uden for belægningsbygningerne er der opstillet borde og bænke og tørrestativer, og flere steder er der mulighed for at grille.

2.5. Bibliotek, aviser og stillecafé

I den bygning hvor fængslets kirke er etableret, er der endvidere indrettet stillecafé og bibliotek. Stillecaféen må kun benyttes til stilfærdigt socialt samvær. Biblioteket er placeret i skabe langs den ene væg i stillecaféen som er et rummeligt lokale med bløde møbler, cafeborde og en bar hvor der kan købes læskedrikke mv.

Biblioteksordningen står Helsingør Kommunes bibliotek for. Det fremgår af statsfængslets regelsamling at udlån sker i stillecenteret hver torsdag mellem kl. 15 og kl. 16. På min forespørgsel kunne ledelsen ikke oplyse om der var noget bogkatalog i biblioteket. Jeg oplyste at direktoratet i forbindelse med en tidligere ombudsmandsinspektion har udtalt at bogkatalog bør findes på alle biblioteker. Ledelsen tilkendegav at man ville undersøge om der er bogkataloger på biblioteket, og hvis ikke, sørge for tilvejebringelse heraf eller af elektroniske udskrifter af bogkataloger hvis de ikke længere foreligger i bogform.

Idet jeg går ud fra at statsfængslet har gjort som tilkendegivet vedrørende bogkataloger, foretager jeg ikke videre vedrørende biblioteksordningen.

Jeg spurgte samtidig til statsfængslets avishold. Udvalget af danske aviser gav ikke anledning til bemærkninger. Imidlertid blev der så vidt ledelsen var bekendt ikke holdt udenlandske aviser. Under henvisning til straffuldbyrdslovens § 58, stk. 3, og direktoratets tidligere udtalelser herom oplyste jeg at udenlandske aviser bør være tilgængelige i en eller anden form. Der kan eventuelt stilles aflagte aviser fra det lokale bibliotek eller udskrifter fra internettet til rådighed. Ledelsen tilkendegav at ville sørge for dette.

Idet jeg går ud fra at ledelsen har gjort udenlandske aviser tilgængelige i statsfængslet, foretager jeg ikke videre vedrørende dette.

2.6. Kirken og præsten

I samme bygning som stillecaféen er fængslets kirke indrettet i et stort lokale med lave trælofter. Kirkens indretning er enkel med et lille alter og alterbænke i ubehandlet træ samt to rækker af hvidmalede kirkebænke. På tidspunktet for inspektionen stod der et stort juletræ i kirken, ligesom der fra loftet hang en stor adventskrans.

Præsten er tilknyttet statsfængslet på fuld tid og har hjælpetjenester i to nærliggende kirker. Hver onsdag afholdes gudstjenester. Præsten træffes hver torsdag og fredag, samt hver onsdag og søndag efter aftale i statsfængslet og har mange samtaler med indsatte, herunder bistår hun udenlandske indsatte med behov herfor.

Statsfængslet oplyste at der er et fint samarbejde mellem fængslet og præsten.

Statsfængslet har ikke en fast tilknyttet imam, men en liste med telefonnumre således at en imam kan tilkaldes efter behov.

2.7. Undervisningslokaler

Fængslets skole rummer to undervisningslokaler, to lokaler til selvstudier, tekøkken og toiletfaciliteter. Undervisningslokalerne er rummelige og indrettet med nye skole-

borde, kontorstole, tavler, landkort, av-udstyr mv. Langs væggen står reoler med undervisningsmaterialer. De to lokaler til selvstudier har tilsvarende møblement. Der er endvidere opstillet et par pc'er i disse lokaler.

I fritidscenteret er der desuden et undervisningslokale der bruges til undervisning i Det Kognitive Færdighedsprogram.

I et separat hus har fængslet indrettet et it-værksted som udgøres af to sammenhængende lokaler med 11 pc'er og av-udstyr. Også her er der tekøkken og toiletfaciliteter.

I den halvåbne afdeling er et undervisningslokale. Lokalet er udstyret med kontorstole og arbejdsborde, et par pc'er og printer mv.

2.8. Værksteder

I forbindelse med inspektionen blev jeg vist rundt på et antal af fængslets arbejdspladser, heriblandt smedeværkstedet, monteringsværkstedet, snedkerværkstedet og tekstilcenteret (vaskeri, lager mv.).

Smedeværkstedet (/metalværkstedet) har dårlige fysiske rammer. Forud for inspektionen oplyste direktoratet – som nævnt indledningsvis – at det i 2003 var planlagt at opføre et nyt metalværksted til en værdi af ca. 8,5 mio. kr., men at projektet på grund af den økonomiske situation var blevet udskudt til 2004. Under mit møde med samarbejdsudvalget blev dette forhold fremhævet som et der har negativ indflydelse på de indsattes hverdag.

Af statsfængslets vedligeholdelsesplan af 25. november 2002 for 2003-2008 fremgår det at de tre bygninger der anvendes til smedearbejde, er ulovlige idet de ikke opfylder Arbejdstilsynets krav, og at de vil blive anvendt til andre formål når den projekterede værkstedsbygning er blevet opført.

Jeg beder direktoratet oplyse nærmere om hvornår direktoratet forventer at påbegynde opførelsen af det nye smedeværksted.

Endvidere så jeg værkstedet som er tilknyttet den halvåbne afdeling. Værkstedet er indrettet til montagearbejde.

I tilknytning til værkstederne er der etableret kaffestuer og toiletfaciliteter.

På alle de besigtigede arbejdspladser var der en atmosfære af aktivitet.

Bortset fra det ovenfor anførte om det nuværende smedeværksted, giver værkstederne, herunder deres bygningsmæssige stand og vedligeholdelse, mig ikke anledning til bemærkninger.

2.9. Købmandsforretning

Købmandsforretningen blev besøgt under inspektionen. Den fremstod forholdsvis stor og velassorteret med et stort udbud af varer. Forretningen hører under kæden SuperBest.

Ugentligt omdeles i statsfængslet en tilbudsavis der skal indeholde 12 af de tilbud som SuperBests ugentlige tilbudsavis indeholder. Det blev oplyst at der er nedsat et butiksudvalg med repræsentanter fra de indsatte der jævnligt holder møder, og at indsatte og ansatte tager på pristjek i SuperBest i Helsingør i tilfælde af klager over prisniveauet.

Købmandsordningen virkede velfungerende og giver mig ikke anledning til øvrige bemærkninger.

2.10. Besøgsafdelingen

Besøgsafdelingen er indrettet i den ene ende af den bygning som rummer centralvagtten mv. Bygningen er placeret ved indgangen til fængslets område.

Der er 13 besøgslokaler på besøgsgangen. Lokalerne er møbleret med en briks med ryghynde og uldbetræk, bløde stole og et lavt bord. Der er endvidere et skab med låger hvor der bl.a. opbevares lagner og kondomer, og en håndvask. Der hang i flere lokaler enkelte indrammede motiver på væggene.

Derudover er der på besøgsgangen et venterum for nyindsatte med borde og stole, toiletfaciliteter og et legerum hvor der er børnemøbler, hylder med legetøj, trafikgulvtæppe mv.

Lokalerne og inventaret var i pæn stand, og der var rent. Lokalernes indretning er dog institutionspræget og udsmykningen sparsom hvilket bidrager til at give lokalerne et nøgent, neutralt udseende.

Fængslets ledelse oplyste i forbindelse med inspektionen at der flere gange er blevet indkøbt indrammede plakater og radioer til besøgsafdelingen, men at disse løsdele forsvinder fra afdelingen i løbet af kort tid.

Jeg foretager herefter ikke videre vedrørende besøgslokalernes indretning.

I tilknytning til besøgsafdelingen er et indhegnet udendørsområde – i statsfængslets regelsamling meget betegnende kaldet en besøgshave – med en legeplads med legehus, vipper mv.

Derudover er der mange små grupper med fastnaglede borde og bænke samt tilhørende grill der er omkranset af små læhegn. Der er således mulighed for at områdets brugere kan sidde delvist afsondret fra hinanden.

Besøgsafdelingens udendørsområde er efter min opfattelse godt indrettet og giver gode muligheder for samvær og aktivitet.

2.11. Isolationsafdelingen

I centralvagten er fængslets isolationsafdeling med tre celler der anvendes som straffceller og til udelukkelse fra fællesskab, en observationscelle og bad og toilet. På gangen er opsat en mønttelefon.

I tilknytning til isolationsafdelingen er endvidere et indhegnet gårdtursareal på knap 20 m². Gården er etableret i en niche i bygningen og er dermed ikke umiddelbart synlig for forbipasserende.

Afdelingens fælles- og udendørsareal giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.11.1. Celler der anvendes som straffceller og til udelukkelse fra fællesskab

Cellerne nr. 1 og 2 er ca. 6 m². Disse to celler var ved at blive malet på tidspunktet for inspektionen. Celle nr. 2 var desuden under ombygning og derfor ikke fuldt møbleret på inspektionstidspunktet. Celle nr. 3 er noget større end nr. 1 og 2.

Celle nr. 1 og 3 var møbleret med en briks uden ryghynde (hvor der var lagt sengetøj frem), og et bord sammenbygget med en lille bänk. Det blev i forbindelse med inspektionen oplyst at der tidligere har været skabe i cellerne, men at disse blev fjernet fordi de blev benyttet til at blokere dørene ind til cellerne.

Direktoratet har tidligere som svar på spørgsmål stillet i forbindelse med min inspektionsvirksomhed udtalt at celler der anvendes til enrumsanbringelse, efter direktoratets opfattelse er omfattet af Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære af 3. maj 1977 om udstyr af indsattes opholdsrum og derfor som udgangspunkt bør være forsynet med det inventar, der følger af § 1. Jeg har erklæret mig enig i denne opfattelse.

Det nævnte cirkulære ses fortsat at være gældende, og det følger af cirkulærets § 1 at opholdsrum blandt andet skal være forsynet med skab. Dette gælder uanset om der er tale om opholdsrum der anvendes til kortvarige eller længerevarende ophold, udtalte direktoratet i forbindelse med en ombudsmandsinspektion af Arresthuset i Sønderborg i marts 2002.

Jeg henstiller på den baggrund at statsfængslet på ny overvejer at forsyne de pågældende celler med et skab, eventuelt et fastboltet skab. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min henstilling.

Cellerne har indbygget brandmelder.

Cellerne har vinduer med ugenomsigtigt panserglas og loftslamper med matteret glas. Cellernes gulv er beklædt med linoleum. Cellerne var pænt vedligeholdt. Der var enkelte brændemærker på vinduet.

Cellerne giver ikke anledning til øvrige bemærkninger.

2.11.2. Observationscellen

Fængslets observationscelle er indrettet som en detentionscelle og er således umøbleret når bortses fra en madras på gulvet.

Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 64, stk. 2, at justitsministeren fastsætter regler om blandt andet godkendelse og anvendelse af observationsceller. Om indretningen af observationscellen fremgår følgende af Annette Esdorf m.fl., Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer (2003), s. 157:

”En observationscelle er en celle med fastboltet og slagfast inventar, som er forsynet med observationsrude i døren.”

I medfør af straffuldbyrdelseslovens § 64 er fastsat bekendtgørelse nr. 673 af 9. juli 2003 om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle m.v., i fængsler og arresthuse (udelukkelse fra fællesskabsbekendtgørelsen). Af bekendtgørelsens § 15, stk. 1, fremgår det at anbringelse i observationscelle kun kan ske i en celle der er godkendt som observationscelle af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Der er ikke i bekendtgørelsen fastsat nærmere om observationscellers indretning og udstyr.

Tidligere gjaldt tilsvarende regler om at observationsceller skulle godkendes af direktoratet før de blev taget i brug.

I et tidligere gældende cirkulære nr. 98 af 27. maj 1994 om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv. i Kriminalforsorgens anstalter og arresthuse der blev udarbejdet på grundlag af en betænkning afgivet i november 1992 af en arbejdsgruppe vedrørende anvendelse af sikringscelle i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, fremgår det af punkt 2 at sikringsceller og observationsceller bør indrettes og udstyres efter de af arbejdsgruppen foreslåede standarder.

Af arbejdsgruppens indstilling fra 1992 fremgår følgende:

”...

6.5.2. Observationsceller

Indretning af observationsceller bør tage udgangspunkt i en almindelig celle og dennes indretning, men med de begrænsninger, der følger af cellens særlige anvendelse.

Cellernes inventar begrænses til en fastspændt vægbriks og et møbel bestående af bord og stol, der fastspændes til gulvet for at minimere risikoen for skader på indsatte og personale.

Celledøren forsynes med en observationsrude af panserglas.

Belysningen i cellen bør give mulighed for en hensigtsmæssig observation, og der bør være mulighed for lysdæmpning udefra.

Der henvises i øvrigt til bilag 6 om observationscellernes indretning.
...”

Direktoratet har den 28. januar 2004 telefonisk oplyst at direktoratet ved godkendelse af observationsceller fortsat følger retningslinjerne angivet i indstillingen.

På den baggrund beder jeg direktoratet oplyse om observationscellen i Statsfængslet ved Horserød er blevet godkendt af direktoratet, og i givet fald under hvilke eventuelle betingelser.

Under min inspektion oplyste jeg over for statsfængslet at observationscellen skal være møbleret med fastboltet bord og bæk samt en seng/briks frem for madrassen på gulvet. Jeg beder statsfængslet oplyse om statsfængslet på den baggrund har foretaget noget vedrørende observationscellens udstyr.

Der er i cellen et højtstående vindue med ugenomsigtigt panserglas. Cellens belysning udgøres i øvrigt af en el-pære indlejret bag en rude i loftet. Der er en rist i gulvet.

Indkigshullet i døren var meget ridset. Der er en kaldeknop på væggen som var overmalet med sort tusch.

Jeg henstillede under inspektionen at glasset i indkigshullet blev skiftet ud. Jeg beder om underretning om hvorvidt dette er sket.

Som jeg gjorde opmærksom på i forbindelse med inspektionen, udgør hængslerne på vinduets inderste rude et fremspring som det vil være muligt at fæstne noget i med henblik på selvbeskadigelse/selvmondsforsøg.

Jeg henstiller på den baggrund at hængslerne på vinduerne afskærmes. Jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min henstilling.

2.12. Sammenfatning vedrørende de bygningsmæssige forhold

Bygningernes ydre og statsfængslets udendørsarealer fremstod velholdte.

På baggrund af ledelsens oplysninger under inspektionen lægger jeg til grund at de besigtigede almindelige belægningsafdelinger er repræsentative for fængslets øvrige almindelige belægningsafdelinger.

Belægningsafdelingernes vedligeholdelsesmæssige standard varierede; de var ikke i almindelig god stand, men dog efter min opfattelse acceptable. Korttidsafdelingen (afdeling 7) var i dårligst stand.

Særafdelingerne (bortset fra den halvåbne afdeling 20) var i forholdsvis god stand, navnlig den på tidspunktet for inspektionen nyåbnede behandlingsafdeling var naturligvis i flot stand.

Værksteder og besøgslokaler var i pæn stand.

3. Kort om særafdelingerne

3.1. Familieafdelingen

I straffuldbyrdelseslovens § 54, stk. 1, er det fastslået at en indsat har ret til at have sit barn under tre år hos sig i institutionen hvis den indsatte selv er i stand til at passe på barnet.

Som det eneste af de danske statsfængsler har Statsfængslet ved Horserød en familieafdeling for forældre med barn/børn op til 3 år, ægtepar/samlevende par (som hovedregel skal samlivet være etableret før iværksættelsen af strafudståelsen) og gravide kvinder der forventes at føde under strafudståelsen.

Familieafdelingen åbnede i 1986. For at sikre en rolig atmosfære for børnene på afdelingen er den placeret i bygning 14 der befinder sig i udkanten af fængslets område, men afdelingen er ikke i øvrigt (ved hegn, mur eller lignende) adskilt fra statsfængslets andre afdelinger. Afdelingen har plads til 14 indsatte.

I en kontrakt med statsfængslet forpligter de indsatte sig til at holde sig frie af stoffer og alkohol, regelmæssigt at afgive urinprøver og alkoholtests samt til at bidrage til et positivt og roligt miljø i afdelingen. Personer dømt for sædelighedskriminalitet og visse voldsforbrydelser kan ikke have ophold på afdelingen.

Børnene er forældrenes ansvar, og det er en forudsætning for placering på afdelingen at forældrene efter statsfængslets vurdering er i stand til at passe på deres børn, jf. straffuldbyrdelseslovens § 54.

Der er indrettet et legerum på afdelingen. I rummet er der hylder med legetøj, hynder på gulvet og tv. I tilknytning til afdelingen er der en nyindrettet legeplads med legehus, sandkasse og vipper. Om de bygningsmæssige forhold henvises i øvrigt til pkt. 2.

Der gælder særlige besøgsmuligheder for de indsatte på afdelingen, se herom under pkt. 8.

3.2. Behandlingsafdelingen

Behandlingsafdelingen for kvindelige stofmisbrugere (afdeling 18) åbnede i maj 2003. Afdelingen har plads til 14. På tidspunktet for inspektionen havde afdelingen 7 beboere.

Afdelingen er etableret som et led i kriminalforsorgens behandlingsprojekt for kvindelige stofmisbrugere i samarbejde med den selvejende institution Projekt Menneske. Afdelingen er oprettet på forsøgsbasis indtil udgangen af december 2005.

De indsatte forpligter sig i en kontrakt med statsfængslet blandt andet til på forlangende at afgive urinprøver og alkoholtests og til at deltage aktivt i behandlingen. Videre undergiver de indsatte sig særlige regler om udgang i afgiftningsfasen og særlige reaktioner ved overtrædelse af reglerne om indsmugling, besiddelse og indtagelse af rusmidler.

Tilknyttet afdelingen er 8-9 fængselsfunktionærer der alle har gennemgået et kursus under Projekt Menneske, og tre behandlere fra Projekt Menneske.

Som det fremgår ovenfor, er afdelingen afsondret fra resten af statsfængslet ved en indhegning.

De indsatte på afdelingen har – også som led i behandlingen – mulighed for tre former for arbejde; have og vedligeholdelse, rengøring og køkken. Alt arbejde foregår på afdelingen eller på afdelingens udendørsområde. Der er tale om et fast, skemalagt hverdagsprogram med blandt andet obligatorisk fællesspisning. De indsatte får ikke – som statsfængslets øvrige indsatte – udbetalt kostpenge.

Fritids- og undervisningsaktiviteter foregår heller ikke sammen med fængslets øvrige afdelinger. Der lægges vægt på sport, kreative aktiviteter, udflugter uden for fængslet mv. På inspektionstidspunktet var der derudover i en anden bygning inden for det indhegnede område ved at blive etableret et fællesrum til afdelingen til møder og aktiviteter.

For nærmere information om selve behandlingsprogrammet henvises til Projekt Menneske.

Om de bygningsmæssige forhold henvises i øvrigt til den generelle beskrivelse af belægningsafsnittene ovenfor.

Jeg havde samtale med en talskvinde fra afdelingen. Hun roste personalet, afdelingen og dens atmosfære og udtrykte tilfredshed med opholdet på afdelingen.

3.3. Kontraktafdelingen

Kontraktafdelingen er en stof- og alkoholfri afdeling for både mænd og kvinder. Afdelingen har plads til 22 indsatte. På inspektionstidspunktet var der en ekstra indsat på afdelingen.

En forudsætning for placering på afdelingen er at der indgås aftale mellem statsfængslet og den indsatte blandt andet om at stoffer og alkohol er forbudt på afdelingen, at besiddelse heraf medfører øjeblikkelig bortvisning, og om at der regelmæssigt skal afgives urinprøve og alkoholtest. Der er ikke behandling på afdelingen.

Indsatte der er dømt for sædelighedskriminalitet eller overtrædelse af straffelovens § 191 (handel med euforiserende stoffer) uden selv at være misbrugere, kan – som udgangspunkt – ikke placeres på afdelingen.

Om de bygningsmæssige forhold henvises til den generelle beskrivelse af belægningsafsnittene ovenfor.

3.4. Den halvåbne afdeling

Den halvåbne afdeling blev etableret i 1998. Afdelingen er for både mænd og kvinder og har plads til 23 indsatte fordelt på enkeltstuer.

Kriminalforsorgens halvåbne afdelinger blev etableret med henblik på at skabe en mere tryk afsoning for de såkaldte svagere indsatte – der af den ene eller anden grund frygter repressalier fra medindsatte – og dermed undgå undvigelse samt deraf følgende overførsler til lukkede fængsler.

Forudsætninger for placering på afdelingen er at der er grundlag for at overføre den indsatte til lukket institution, at den indsatte ikke vurderes som undvigelsestruet, og at den indsatte ikke skønnes at tilhøre gruppen af såkaldte negativt stærke indsatte.

Som det fremgår ovenfor, er afdelingen afsondret fra resten af statsfængslet ved en indhegning, ligesom afdelingen har egne arbejdspladser og fritids- og undervisningslokaler, se pkt. 2.3 og 2.7. Afdelingen har eget udeområde.

Afdelingens indsatte har mulighed for beskæftigelse inden for lettere monteringsarbejde, have, bygningsvedligeholdelse, rengøring, undervisning og projektarbejder.

Om de bygningsmæssige forhold henvises i øvrigt til den generelle beskrivelse af belægningsafsnittene ovenfor.

4. Arbejde, fritid, undervisning

4.1. Arbejde mv.

Produktionen i statsfængslet omfatter et smedeværksted med 17 arbejdspladser, et snedkeri med 15 arbejdspladser (der kan dog beskæftiges helt op til 20 indsatte hvis der i perioder er behov for det), et monteringsværksted med ca. 13 arbejdspladser, et tekstilcenter med 15 arbejdspladser og et montageværksted for de indsatte på den halvåbne afdeling (afdeling 20) med 10-13 arbejdspladser. Herudover er der arbejdspladser i bygningsvæsenet (vedligeholdelsen af fængslets bygningsmasse), haven, på servicecenteret (lager og depot) og på rengøringshold mv. (som gangmænd).

I smedeværkstedet blev på inspektionstidspunktet blandt andet produceret kæder og afspærringer til Skov- og Naturstyrelsen samt understel til terminalborde (der laves på snedkeriet, se nedenfor). Smedeværkstedet er godkendt til at uddanne klejnsmede og maskinarbejdere.

I snedkeriet blev der produceret forskellige møbler, f.eks. stole og bordplader til skriveborde til brug i kriminalforsorgen og andre statsinstitutioner. Det blev oplyst at der er stor efterspørgsel på møblerne der bliver distribueret via Statsfængslet ved Nr. Snede.

I monteringsværkstedet blev der blandt andet pakket fuglefrø og samlet og pakket tråde til broderier der skal sælges sammen med tyske ugeblade. Monteringsværkstedet løser udelukkende opgaver for udefrakommende firmaer.

Tekstilcenteret vasker tøj (2-3 tons om ugen) for institutioner på Sjælland og for et mindre antal privatkunder. Derudover står tekstilcenteret for kriminalforsorgens lager af sengelinned, ligesom centeret foretager nødvendige reparationer af sengelinned.

På montageværkstedet der er knyttet til afdeling 20, blev der på inspektionstidspunktet pakket gavebånd og julekalendere.

Statsfængslet har en arbejdsformidling der snarest efter modtagelsen af de indsatte søger at få dem placeret i arbejdsdriften. Reglen er den at de indsatte senest tre dage efter modtagelsen skal være placeret.

Ledelsen oplyste at statsfængslet – set i forhold til landets øvrige statsfængsler – har en rimelig beskæftigelsesgrad, herunder at statsfængslet ikke har problemer med at holde en beskæftigelsesgrad på 70%. Beskæftigelsesgraden er udregnet i forhold til den normale belægningsituation/kapacitet.

Der kan være vanskeligheder med placeringen af særlige typer af indsatte der har problemer med at begå sig socialt. Statsfængslet oplyste derfor at man overvejer at etablere et værksted med arbejdspladser til ca. 10 af denne type indsatte.

Jeg beder statsfængslet oplyse nærmere om disse overvejelser/planer, herunder om udsigten til etablering af et sådant værksted.

Under mit møde med samarbejdsudvalget oplyste personalet at alt for mange af de indsatte (ca. 30-40) ikke var i arbejde, og at det efter personalets opfattelse er svært at leve op til den beskæftigelsesret/-pligt der følger af straffuldbyrdelsesloven. Ledelsen oplyste at dette tal (30-40) også dækker de indsatte der enten ikke vil eller ikke

kan arbejde (sygemeldte), og de indsatte der er vanskelige at placere i arbejdsdriften (jobsøgende).

Jeg bad på den baggrund om en oversigt over beskæftigelsessituationen der viste bruttotallet af indsatte i arbejde på inspektionsdagen.

Af den oversigt som jeg modtog, fremgår det at der i beskæftigelsesstatistikken i alt indgår 231 personer. Heraf befinder 15 personer sig uden for statsfængslet fordi de enten er anbragt uden for institutionen i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 78, bortgået, strafafbrudt eller udeblevet. Disse personer har jeg ved min vurdering af tallene trukket fra, og jeg har således regnet med et samlet antal personer på 216.

Af disse 216 personer optrådte 31 personer i statistikken som uden for beskæftigelse. 17 af de 31 er opført som arbejdssøgende, 5 står i modtagelse (det vil sige de var kommet inden for de sidste tre dage forud for inspektionsdagen og var i arbejdsformidlingsfasen, jf. ovenfor), og 9 var sygemeldte.

De 17 indsatte som var arbejdssøgende (og ikke længere i modtagelse) på inspektionsdagen, udgør i alt 7,8% af statsfængslets indsatte på inspektionsdagen.

De statistiske oplysninger og statsfængslets oplysninger i øvrigt giver mig ikke anledning til bemærkninger til beskæftigelsessituationen i Statsfængslet ved Horserød.

Til orientering for fængslet kan jeg oplyse at jeg er bekendt med at et af direktoratet nedsat beskæftigelsesudvalg har afgivet indstilling den 22. oktober 2002. Udvalgets opgave var at overveje behovet for en tilpasning af beskæftigelsen af bl.a. de indsatte til den udvikling der er sket i samfundet, og til det klientel som kriminalforsorgen modtager. Udvalget skulle komme med forslag til en styrket behandlingsindsats i bredeste forstand over for de indsatte og klienterne inden for områderne uddannelse, arbejde, fritidsaktiviteter, behandlingsprogrammer mv. Jeg har i sagen vedrørende

min inspektion af Statsfængslet Renbæk bedt direktoratet om at underrette mig om direktoratets stillingtagen til udvalgets indstilling.

Direktoratet har endnu ikke taget stilling til indstillingen.

4.2. Fritid

I pkt. 2.3, 2.4, 2.5 og 2.6 er beskrevet (nogle af) mulighederne for fritidsaktiviteter i statsfængslet.

De besigtigede fritidstilbud/fritidsfaciliteter (for de indsatte på de åbne afdelinger) er efter min opfattelse mange og varierede og giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Den halvåbne afdeling og behandlingsafdelingen har færre fritidsfaciliteter at gøre brug af, men dog ikke så få at jeg på det foreliggende grundlag har anledning til bemærkninger herom.

Alle statsfængslets indsatte har adgang til biblioteket og gudstjenester i kirken. Indsatte fra henholdsvis den halvåbne afdeling (20) og behandlingsafdelingen (18) skal dog ledsages af en fængselsfunktionær til bibliotek og gudstjeneste. Disse indsatte har ikke i øvrigt adgang til statsfængslets fællesfaciliteter eller til sociale arrangementer der afvikles af kirken.

Ud over de beskrevne fritidsfaciliteter bliver der i statsfængslet afviklet fritids- og kulturarrangementer på både afdelings- og fællesbasis. Der er i statsfængslet nedsat et fritidsudvalg der har til opgave at foretage en løbende vurdering af bestående fritidsaktiviteter. Udvalget består af ledelsesrepræsentanter, fængselsfunktionærer, indsatte og fængselspræsten. Der skal ifølge regelsamlingen årligt afholdes fire møder i udvalget, og der er pligt til at udarbejde notat om møderne.

Indsatte på behandlingsafdelingen og den halvåbne afdeling kan ikke deltage i tværgående fritids- og kulturarrangementer.

Det blev på behandlingsafdelingen oplyst at der som en del af behandlingen – med henblik på dels at skabe et netværk uden for statsfængslet, dels at skabe fortrolighed med forholdene uden for fængslet – bliver arrangeret kulturarrangementer ud af huset; f.eks. besøg i svømmehallen, besøg på kunstmuseer mv.

Under min samtale med fællestalsmanden for afdeling 20 (den halvåbne afdeling) blev der klaget over at der på afdelingen stort set ingen afdelingsbaserede fritidsaktiviteter er, herunder ture ud af huset. Det blev oplyst at begrundelsen herfor var manglende personale, sygdom hos personalet og problemer i forbindelse med afvikling af tidligere ture. Videre blev det anført at talsmanden havde en opfattelse af at personalet ikke er villig til at medvirke til en løsning af problemet.

Som bebudet under inspektionen beder jeg om statsfængslets bemærkninger til det af talsmanden anførte vedrørende manglende fritidstilbud for de indsatte på den halvåbne afdeling.

Jeg beder i den forbindelse statsfængslet om at undersøge dels hvilke og hvor mange afdelingsbaserede fritidsaktiviteter der har været på afdeling 20 inden for de seneste tre måneder forud for inspektionen og indtil nu, dels hvilke afdelingsbaserede aktiviteter der efter inspektionen fremtidigt er planlagt gennemført på afdelingen.

Under min samtale med fællestalsmændene blev der klaget over at der ikke er nok personale i fængslet til at afvikle fritidsaktiviteter.

Da jeg efterfølgende bragte dette klagepunkt frem for ledelsen, oplyste ledelsen at fængslet bevidst arbejder på at styrke den generelle del af fritidsområdet der går på tværs af afdelingerne. Ledelsen mente derimod ikke at der er problemer med at gennemføre den afdelingsbaserede del af fritidsaktiviteterne. Der var problemer for nog-

le år siden, men de skulle være løst. 7-8 fængselsfunktionærer med en fritidskoordinator i spidsen står for den strukturerede del af fritidsaktiviteterne, og der foregår jævnligt (flere gange om ugen) forskellige former for aktiviteter.

Ledelsen oplyste i øvrigt at fængslet i oktober 2003 gennemførte en undersøgelse af fritidsområdet hvor fængslet modtog svar fra ca. 50% af de indsatte. Resultatet af bearbejdningen af svarene forelå ca. 10 dage før inspektionen fandt sted. På baggrund heraf vil der blive udarbejdet en handlingsplan på området. Brugerundersøgelsen og handleplanen har statsfængslet i resultatkontrakten for 2003 over for direktoratet forpligtet sig til at iværksætte.

Jeg beder om en kopi af den nævnte handlingsplan når den foreligger.

På baggrund af ledelsens oplysninger foretager jeg mig herudover ikke videre vedrørende fritidstilbuddene for statsfængslets åbne afdelinger.

Spørgsmålet om fritidsaktiviteter er indgået i det ovennævnte af direktoratet nedsatte beskæftigelsesudvalgs arbejde, og jeg har, som nævnt, bedt om at blive underrettet om direktoratets stillingtagen hertil i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet Renbæk.

4.3. Undervisning

Undervisningsområdet kan deles op i to områder; ekstern undervisning og intern undervisning.

Ekstern undervisning sker uden for statsfængslet og kan følges af personer der har tilladelse til frigang, herunder personer der udstationeres med henblik på undervisning, jf. kapitel 10 og 11 i udgangsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 110 af 4. marts 2002 om udgang til indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminal-

forsorgens institutioner). Det blev oplyst at skolen/undervisningslederen har stor lydhørhed over for de indsatte ønsker om undervisning uden for fængslet.

Under mødet med samarbejdsudvalget blev det oplyst at antallet af frigangstilladelser til undervisning var faldende. Undervisningslederen mente ikke umiddelbart at dette er korrekt, men det blev både fra hans og den øvrige ledelses side anført at besparelser både i statsfængslet og på de eksterne undervisningssteder vanskeliggør den kontrol der er en forudsætning for gennemførelse af frigang, og dermed påvirker mulighederne for frigang i negativ retning.

Der er også en gruppe af selvstuderende i statsfængslet med kontakt til eksterne uddannelsesinstitutioner.

Den interne undervisning foregår i statsfængslet og er for så vidt angår tilrettelæggelse og eksamener undergivet Undervisningsministeriets bestemmelser om almen voksenuddannelse og forberedende voksenundervisning. Udbudsmæssigt forsøger skolen at ramme så bredt som muligt for at få flest muligt med. Der undervises i dansk, engelsk, matematik og edb. Undervisningen tilrettelægges overvejende som holdundervisning. Undervisningsåret er opdelt i to terminer/semestre hvilket skaber et godt flow og dermed mulighed for at få mange med i undervisningen. På inspektionsdagen blev der afholdt eksamener.

Der er mulighed for at kombinere undervisning og arbejde således at den enkelte indsatte f.eks. kan arbejde tre dage om ugen og modtage undervisning to dage om ugen. Stort set alle kombinationer er mulige.

Det blev oplyst at ca. en fjerdedel af statsfængslets indsatte er beskæftiget ved undervisning (ca. 30 indsatte modtager intern undervisning og ca. 25 modtager undervisning på eksterne institutioner), og at arbejdsformidlingen i statsfængslet i forbindelse med modtagelsen skal orientere om undervisningsmulighederne.

På inspektionstidspunktet stod tre indsatte på venteliste til undervisning. Det blev i den forbindelse oplyst at der foretages en konkret vurdering af den indsattes behov for undervisning – i vurderingen indgår blandt andet den indsattes behov, eventuelle tidligere uddannelser og udslusningsperspektivet.

Fællestalsmændene udtrykte under mit møde med dem særskilt tilfredshed med standarden og tilrettelæggelsen af undervisningen i statsfængslet.

Jeg fik et godt indtryk af statsfængslets undervisning, og jeg har ikke i øvrigt bemærkninger til det oplyste om undervisning.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt statsfængslet har informationsmateriale til de indsatte om fængslets generelle tilbud om undervisning mv. Jeg beder også fængslet oplyse nærmere om motivering af indsatte der har ringe skolekundskaber, til at deltage i undervisning.

5. Lægebetjening mv.

Statsfængslet har tre fastansatte sygeplejersker der dækker betjeningen i dagtimerne fra mandag til fredag. Det fremgår af statsfængslets regelsamling at sygeplejerskerne hver morgen har konsultation i knap et par timer samt tillige middagskonsultation to gange om ugen.

Derudover har statsfængslet en læge ansat i indtil ni timer om ugen. Han kommer to til tre gange om ugen.

En psykiatrisk konsulent er desuden ansat i indtil seks timer om ugen. Psykiateren kommer fast hver onsdag.

Ledelsen oplyste at ledelsen ikke havde modtaget eller hørt om klager over sundhedspersonalet.

Sundhedspersonalet har lokaler i afdeling 16 nord. Lokalerne blev ikke inspiceret.

Jeg beder statsfængslet oplyse hvordan lægejournaler og medicin opbevares, herunder hvem der har adgang hertil både i og uden for dagtimerne hvor sygeplejerskerne er til stede.

Det blev oplyst at lægen står for ordination af metadontildeling og metadonnedtrapning, og at metadon indtages under opsyn af en sygeplejerske eller fængselsfunktionær.

6. Møde med talsmændene

6.1. Møde med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger

Som nævnt i pkt. 1 (indledningen) afsluttede jeg i mit brev af 17. december 2003 til talsmændene nogle af de spørgsmål som talsmændene rejste under inspektionen. For så vidt angår de spørgsmål der er angivet nedenfor, tilkendegav jeg i dette brev at jeg ville overveje dem nærmere i forbindelse med udarbejdelsen af min rapport om inspektionen.

6.1.1. Sagsbehandlingstid mv.

Talsmændene klagede over at der generelt er for lang sagsbehandlingstid i fængslet. Det gælder særligt når den indsattes kontaktperson er syg eller har ferie hvor der kan gå op til flere uger inden den indsatte får svar på ansøgninger, anmodninger mv. I den forbindelse efterlyste talsmændene en suppleant for kontaktpersonen.

Under den afsluttende samtale med ledelsen forelagde jeg klagen for ledelsen der oplyste at ledelsen er opmærksom på problemet. Kontaktpersonordningen, herunder suppleantordningen for kontaktpersonen, drøftes blandt andet på sektionsmøder, og fængslet arbejder løbende på at forbedre ordningen og på at sikre en mere kontinuerlig sagsbehandling. Ledelsen afviste at der generelt kan gå op til flere uger før de

indsatte får svar ved kontaktpersonens fravær fra institutionen på grund af sygdom eller ferie mv.

Jeg beder ledelsen undersøge og give nærmere oplysninger om den almindelige sagsbehandlingstid på de enkelte afdelinger ved indgivelse af ansøgninger, anmodningsedler mv.

Ligeledes beder jeg ledelsen oplyse om der i statsfængslet er en suppleantordning, og om den er velfungerende.

6.1.2. Kollektiv straf

Talsmændene anførte at statsfængslet anvender kollektiv straf. Som eksempler blev det nævnt at træningsrummet var blevet lukket i en uge fordi enkelte indsatte ikke havde ryddet op efter sig, og at fritidscentret var blevet lukket i nogle dage fordi der var blevet drukket spiritus i centret.

Under min afsluttende samtale med ledelsen blev det afvist at der i statsfængslet anvendes kollektiv afstraffelse.

I fortsættelse af og som bebudet under den afsluttende samtale beder jeg om nærmere oplysning om det af talsmændene anførte om lukningen af træningscenteret og fritidscenteret.

6.1.3. Visitation

Talsmændene klagede over larm om natten i forbindelse med (rutinemæssig) visitation af fælleslokaliteter på afdelingerne. På forespørgsel oplyste talsmændene at der sker visitation om natten ca. fire gange om ugen.

Talsmændene klagede tillige over manglende reetablering/reemballering efter visitation (om dagen) og nævnte som eksempel at madvarer der tages ud af fryseren, ikke

altid lægges på plads, og at plastik omkring kød er brudt. Desuden klagede talsmændene over hundehår i køleskabe og senge efter at narkohundene har været på besøg.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at bekæmpelsen af narko i fængslet prioriteres højt, og at uanmeldte, rutinemæssige visitationer derfor ikke kan undgås, heller ikke om natten, men de skal ske så skånsomt som muligt. Ledelsen ville undersøge hvordan visitationerne foregår i praksis, og overveje eventuelle ændringer i rutinerne.

Jeg beder statsfængslet oplyse hvad disse undersøgelser og overvejelser eventuelt er resulteret i.

Ledelsen afviste at der foregår visitation i det af talsmændene nævnte omfang. Ledelsen oplyste samtidig at alle visitationer registreres.

Jeg beder på den baggrund statsfængslet oplyse hyppigheden af og tidspunktet for de foretagne visitationer inden for det sidste år forud for inspektionstidspunktet.

6.1.4. Fire ugers-fristen ved løsladelse på prøve

Talsmændene anførte at den i straffuldbyrdelseslovens § 80 foreskrevne fire ugersfrist for behandling af sager om løsladelse på prøve efter straffelovens § 38, stk. 1, ikke overholdes.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at det hænder at fristen af praktiske grunde ikke kan overholdes, men at der nok også er eksempler på tilfælde hvor det godt kunne have været nået, samt at fængslet er meget opmærksom på fristen.

Jeg beder statsfængslet om at uddybe disse oplysninger og komme med eventuelle yderligere bemærkninger til det af talsmændene anførte. Jeg beder om direktoratets bemærkninger til statsfængslets udtalelse.

6.1.5. Inddragelse af værkfører ved indstillinger

Talsmændene fremførte ønske om at værkføreren inddrages i blandt andet behandlingen af ansøgninger om prøveløsladelse. Talsmændene henviste til at værkføreren kender den indsatte langt bedre end den fængselsfunktionær der er på afdelingen.

Ledelsen oplyste at det tilstræbes at inddrage værkføreren, at værkførergruppen er meget indstillet på at blive inddraget, og at der arbejdes på at højne kvaliteten af sagsbehandlingen på dette punkt.

Jeg beder statsfængslet oplyse om statsfængslet overvejer eller vil overveje en mere formaliseret gennemførelse af værkførerdeltagelsen i afdelingsrådsmøderne, herunder eventuelt at indføre krav herom.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger til dette punkt.

6.1.6. Oplysning om indsatte med smitsomme sygdomme

Talsmændene anmodede om at de indsatte orienteres når der på deres afdelinger placeres indsatte med f.eks. smitsom leverbetændelse. Anmodningen blev fremsat på baggrund af en konkret situation hvor der ifølge talsmændene var blevet indsat en person med smitsom leverbetændelse på familieafdelingen hvor børn opholder sig, uden at nogen var blevet orienteret herom.

Ledelsen oplyste at ledelsen ikke var bekendt med det konkrete tilfælde, men ville spørge sygeplejersken herom, og at det er ledelsens opfattelse at sygeplejersken informerer indsatte der er berørt, om smitterisiko hvis det er nødvendigt.

Jeg beder statsfængslet oplyse om ledelsen har fået bekræftet hos sundhedspersonalet at der i nødvendigt omfang orienteres om smitterisiko, og i øvrigt om mere præcise oplysninger om hvorledes man forholder sig i tilfælde som det nævnte.

Jeg beder endvidere om underretning om hvad ledelsen fik oplyst fra sygeplejersken om det nævnte, konkrete tilfælde.

6.1.7. Personale til fritidsaktiviteter

Talsmændene klagede over at der ikke er nok personale i fængslet til at afvikle fritidsaktiviteter. Jeg henviser herom til pkt. 4.2.

6.1.8. Kapacitet i køkkenerne

Talsmændene klagede over køkkenkapaciteten. Jeg henviser herom til pkt. 2.2.4.

6.2. Møde med talsmanden for den halvåbne afdeling

Under mit møde med talsmanden for den halvåbne afdeling (afdeling 20) blev der udelukkende klaget over manglende afdelingsbaserede fritidsaktiviteter. Jeg henviser herom til pkt. 4.2.

6.3. Møde med talsmanden for behandlingsafdelingen

Under mit møde med talsmanden for behandlingsafdelingen for kvindelige stofmisbrugere blev der udtrykt ros til og tilfredshed med afdelingen, se pkt. 3.2.

7. Talsmandsordning

I statsfængslets regelsamling afsnit B, lb.nr. 12-1, findes regler om medindflydelse for indsatte i kriminalforsorgens institutioner.

Det fremgår at reglerne er fastsat i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 34 og § 8 i bekendtgørelsen (nr. 369 af 17. maj 2001) om gennemførelse af medindflydelse for indsatte i kriminalforsorgens institutioner (talsmandsbekendtgørelsen).

Af straffuldbyrdslovens § 34, stk. 2, fremgår det blandt andet at valg af talsmænd skal ske ved en skriftlig og hemmelig afstemning der kontrolleres af institutionen og repræsentanter for de indsatte i fællesskab. Af den nævnte bekendtgørelses § 8 fremgår det blandt andet at institutionen skal fastsætte nærmere regler om gennemførelsen af de indsattes medindflydelse, herunder blandt andet om proceduren for valg af talsmænd samt om kontrollen med disse valg. Af pkt. 3 i statsfængslets regelsamling (afsnit B, lb.nr. 12-1) fremgår det at statsfængslets ledelse snarest efter valg *orienteres* [min kursivering] om hvilke repræsentanter for indsatte der er valgt.

På den baggrund beder jeg statsfængslet oplyse om statsfængslet ud over de regler der fremgår af regelsamlingens afsnit B, lb.nr. 12-1, har fastsat regler om valgprocedure og kontrol hermed, jf. talsmandsbekendtgørelsens § 8, stk. 1, nr. 4. I givet fald beder jeg om at modtage en kopi af disse regler.

Hvis ikke sådanne regler findes, beder jeg statsfængslet overveje fastsættelse heraf. Jeg beder i givet fald om underretning om statsfængslets overvejelser.

8. Besøg

Besøg foregår for indsatte på såvel de almindelige fællesskabsafdelinger som for indsatte i den halvåbne afdeling og behandlings- og familieafdelingerne i fængslets besøgsafdeling med tilhørende besøgshave der er beskrevet under pkt. 2.10. Indsatte fra behandlingsafdelingen og den halvåbne afdeling har ikke adgang til besøgshaven.

Indsatte på familieafdelingen kan i visse situationer afvikle besøg på afdelingen/egen stue.

Besøg kan (ifølge regelsamlingen afsnit B, nr. 16-2) finde sted mandage til fredage fra kl. 9.00 til kl. 20.00 samt på lørdage, søndage og helligdage fra kl. 11.00 til kl. 19.00. Medmindre der er tale om særlige omstændigheder, afvikles besøgene i den indsattes fritid.

En indsat må maksimalt modtage tre voksne besøgende på en gang, og der er mulighed for at modtage besøg i indtil fire timer ugentligt. Under særlige omstændigheder kan der gives tilladelse til ekstra besøg.

Ud over de beskrevne besøgsmuligheder kan der afvikles interne besøg mellem par en gang ugentligt i en varighed af to timer.

En indsat kan maksimalt få besøg af 10 forskellige (på forhånd godkendte) personer. Dette fremgår af regelsamlingen (om besøgstilladelser, bilag nr. 2 til afsnit B, lb.nr. 16-2). Videre fremgår det at den indsatte og den besøgende vil få meddelelse hvis den der ansøger om besøg, ikke kan godkendes som besøgende. Det er i overensstemmelse med pkt. 9 i Direktoratet for Kriminalforsorgens besøgsvejledning (nr. 81 af 16. maj 2001) hvorefter såvel den indsatte som den der ansøger om besøgstilladelse, er parter i sagen.

Besøgsafdelingen er uden personaleopsyn, og personalet kan derfor ikke holde øje med besøgende børn. Det blev oplyst at besøgende børn er de besøgende voksnes og indsattes ansvar, og at børn ikke må færdes alene på besøgsafdelingens fællesarealer, herunder i legerummet.

Efter pkt. 19 i besøgsvejledningen skal indsatte som får besøg af børn – ligesom den der ledsager barnet – vejledes om vigtigheden af at holde øje med børnene uanset om besøg afvikles i besøgsafdeling eller opholdsafdeling.

Jeg beder fængslet oplyse hvordan denne vejledning af indsatte og besøgende foregår, og overveje at oplyse om denne opsynspligt i de interne regler. Jeg beder om underretning om resultatet af disse overvejelser.

De indsatte på familieafdelingen har som nævnt adgang til i visse situationer at afvikle besøg på afdelingen.

Det fremgår af regelsamlingen (afsnit B, nr. 16-2) at sådanne besøg på afdelingen er muligt fredage fra kl. 14.45 til kl. 17.30 og lørdage, søndage samt helligdage fra kl. 13.30 til kl. 18.30. Der er mulighed for i alt fem timers besøg.

De indsatte kan få besøg af egne børn under 15 år på afdelingen, eventuelt i følge med en eller flere nærtstående personer (forældre, søskende, bedsteforældre m.fl.). Børn der bor på afdelingen, kan få besøg af nærtstående personer. (Højst fem personer kan meddeles tilladelse til besøg på afdelingen).

De indsatte på afdelingen kan ikke modtage besøg af indsatte fra andre afdelinger.

Videre fremgår det at forældre på afdelingen som en forsøgsordning har mulighed for at få deres mindre børn under 7 år på weekendophold hvis dette skønnes formålstjenligt i det enkelte tilfælde og efter nærmere fastsatte retningslinjer.

Jeg beder om oplysning om erfaringerne med denne forsøgsordning, herunder om der fortsat er tale om en forsøgsordning.

9. Euforiserende stoffer

Under mit møde med samarbejdsudvalget oplyste personalerepræsentanter at euforiserende stoffer, herunder navnlig hash, florerer i stor stil i statsfængslet, og at mere end 80% af statsfængslets indsatte bruger euforiserende stoffer. Personalerepræsentanterne vurderede at Statsfængslet ved Horserød er det statsfængsel på Sjælland der har den største koncentration af euforiserende stoffer, og anførte at der med stofproblemerne følger sociale og økonomiske problemer.

Ledelsen bekræftede at der er væsentlige stofproblemer og anførte at hash formentlig sælges til markedspris i statsfængslet, det vil sige at udbuddet nok dækker efterspørgslen. Derimod findes der ved visitationer sjældent hårde stoffer bortset fra amfetamin i begrænsede mængder, og der findes stadig flere anabolske steroider.

De oplysninger jeg fik under inspektionen, svarer til hvad der fremgår af oversigten over fund af rusmidler i fængsler og arresthuse i kriminalforsorgens statistik (2002). Således fremgår det af statistikken at Statsfængslet ved Horsørød set i forhold til de øvrige åbne statsfængsler har haft ubetinget flest fund af cannabis i mængder af både under og over 10 gram. Derimod har der i forhold til de øvrige åbne statsfængsler været færre fund af euforiserende stoffer i øvrigt, mens antallet af tilfælde af fund af alkohol er det næsthøjeste i statistikken.

Også i en artikel om statsfængslet der blev bragt i Fængselsfunktionæren nr. 11, november 2003, er problemet med euforiserende stoffer beskrevet.

Personalerepræsentanterne anførte at en af direktoratet koordineret ændring af normalreaktionerne på disciplinære overtrædelser efter personalets opfattelse havde øget problemernes omfang idet besiddelse af alkohol, hash og sprøjter tidligere blev straffet hårdere end det nu er tilfældet.

Under min afsluttende samtale med ledelsen oplyste ledelsen at man ved brug af nar-kohunde, visitationer og personale der er særligt dygtige til at finde euforiserende stoffer, søger at mindske problemets omfang. Samtidig er man meget opmærksom på magtstrukturer, herunder interne grupperinger der står for handelen i statsfængslet, og på risikoen for intimidering af svage indsatte.

Derudover skal belysningen på og hegnet omkring statsfængslets område øges.

Statsfængslets indsats ligger således på efterforsknings(/forebyggelses)siden.

På sanktionssiden afventer statsfængslet generelle udmeldinger fra regeringen vedrørende stramninger på det disciplinære område. Som eksempel blev nævnt stramning af praksis for tilbagekaldelse af udgangstilladelser.

Af forebyggelsesinitiativer blev desuden nævnt lovgivning med henblik på indførelse af hjemmel til rutinemæssig urinprøvekontrol. Jeg har noteret mig at justitsministeren

den 26. februar 2004 har fremsat L 175, forslag til lov om ændring af lov om euforiserende stoffer og straffuldbyrdelsesloven. Lovforslaget indeholder blandt andet hjemmel til rutinemæssig urinprøvekontrol og skærpede straffe for besiddelse af ulovlige euforiserende stoffer.

Under henvisning til det af statsfængslet oplyste om at man er meget opmærksom på problemet med euforiserende stoffer (og deraf følgende problemer og risici), samt at statsfængslet gør brug af de foreliggende muligheder for at begrænse problemet, foretager jeg i relation til denne rapport ikke videre vedrørende dette emne.

10. Belægning

Af kriminalforsorgens statistik (2002) fremgår det at belægningen/udnyttelsesprocenten i statsfængslet i 2002 har været 95% hvilket er højere end nogensinde. Det gælder dog ifølge statistikken og kriminalforsorgens årsberetning at belægningen i alle kriminalforsorgens institutioner i 2002 har været historisk høj.

Af statsfængslets resultatkontrakt (indgået med Direktoratet for Kriminalforsorgen) fremgår det at belægforudsætningen for 2002 var 95,2%, mens den for 2003 var 96,0%.

Det blev under inspektionen oplyst at statsfængslet i 2003 har haft en gennemsnitlig belægningsprocent på 96,3.

Videre blev det oplyst at det gennemsnitlige belæg dækker alle afdelinger, herunder de (sær)afdelinger i statsfængslet der ikke er fuldt belagt. F.eks. var behandlingsafdelingen på inspektionstidspunktet kun udnyttet med et belæg på 50%. (Afdelingen har 14 pladser, og på tidspunktet for inspektionen var kun syv pladser besat).

Dette betyder alt andet lige en belastning af statsfængslets øvrige afdelinger og deraf følgende dobbeltbelægninger.

Justitsministeren har i et åbent samråd med Folketingets Retsudvalg udtalt at Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, i 2004 forventer en gennemsnitlig belægning på 92% i kriminalforsorgens institutioner (set over hele året).

Jeg kan oplyse at jeg på baggrund af en klage fra Dansk Fængselsforbund og til dels foranlediget af de ovennævnte oplysninger om udregning af belægningsprocent som jeg fik under min inspektion af Statsfængslet ved Horserød (samt blandt andet i lyset af De Europæiske Fængselsregler), i december 2003 har rejst en sag vedrørende belægningssituationen, navnlig problematikken med dobbeltbelægning i kriminalforsorgens institutioner.

Sagen er ikke endeligt afsluttet.

På baggrund af justitsministerens udmelding om den forventede belægningsprocent i 2004 og den ovenfor omtalte sag som er rejst her ved embedet, og under henvisning til min udtalelse under pkt. 2.2.1.1, foretager jeg mig ikke i relation til denne rapport videre vedrørende den pressede belægningssituation.

Under inspektionen henledte jeg ledelsens opmærksomhed på risikoen for at svagere indsatte af stærkere medindsatte tvinges til at indvillige i placering på stuer med dobbeltbelægning.

Ledelsen oplyste at man ville orientere personalet om denne risiko og fremtidigt være opmærksom herpå.

11. Gennemgang af rapporter

Ved starten af inspektionen bad jeg om at modtage kopi af rapportmateriale vedrørende anbringelse i observationscelle, anvendelse af håndjern og magtanvendelse for perioden 1. januar 2003 til 3. november 2003 (varslingstidspunktet), dog maks. de seneste 10 sager inden for hver kategori. Jeg modtog herefter 10 rapporter vedrøren-

de anbringelse i observationscelle, 10 rapporter vedrørende anvendelse af håndjern og 9 rapporter vedrørende anvendelse af magt. 2 af håndjernerapporterne og 2 af magtanvendelsesrapporterne er imidlertid identiske, og jeg har således reelt kun modtaget 9 håndjernerapporter og 8 magtanvendelsesrapporter. 2 af magtanvendelsesrapporterne vedrører endvidere anvendelser af magt der fandt sted i 2002, og de indgår derfor ikke i gennemgangen nedenfor.

11.1. Håndjern

11.1.1. Indledning

Som nævnt ovenfor modtog jeg 9 rapporter om anvendelse af håndjern. I 4 tilfælde er der dog tale om anvendelse af håndjernstransportbælte. En sådan anvendelse er godkendt af Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. pkt. 2, 6. afsnit, i direktoratets vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse. Af pkt. 7 i samme vejledning fremgår det at der gælder samme regler for anvendelse af håndjernstransportbælte som for anvendelse af håndjern. I det følgende sondres der derfor ikke mellem anvendelser af håndjern og håndjernstransportbælte, og alle anvendelser omtales som anvendelser af håndjern.

Rapporterne dækker perioden fra den 6. februar 2003 til og med den 20. juni 2003, dvs. en periode på ca. 4½ måned.

I et tilfælde fandt anvendelsen af håndjern sted i forlængelse af en beslutning om anbringelse i observationscelle idet den indsatte ikke ville lade sig visitere i forbindelse med indsættelsen i observationscelle. Rapporten om anbringelse i observationscelle er blandt de rapporter som jeg har modtager herom, jf. pkt. 11.3. Det drejer sig om en anbringelse den 8. juni 2003 (j.nr. 2003/208/00071).

I et andet tilfælde blev håndjern så vidt ses anvendt under anbringelse i observationscelle. Det drejer sig om en anbringelse den 12. februar 2003, j.nr. 2003/208/00139, hvor den indsatte efter afholdt forhør begyndte at sparke og slå kraftigt på dør, væg og vindue og smadrede en termokande mod døren. Ifølge rapporten blev det kl. 10.40

besluttet at den indsatte skulle ”anbringes i observationscelle ilagt håndjern” og (lidt senere) at indsatte skulle overføres til Vestre Fængsel ”og stadig ilagt håndjern” (hvilket skete kl. 11.45). Jeg forstår det sådan at der på grund af den voldsomme adfærd blev truffet beslutning om at anbringe den indsatte i observationscelle, og at det samtidig blev besluttet at den indsatte under denne anbringelse skulle være ilagt håndjern (og ikke sådan at der blev truffet beslutning om at den indsatte skulle transporteres til observationscellen ilagt håndjern, jf. også at overførslen til Vestre Fængsel skulle ske ”stadig” iført håndjern). Så vidt ses er der således truffet to beslutninger om anvendelse af håndjern, dels i forbindelse med anbringelsen i observationscelle, dels i forbindelse med transporten til Vestre Fængsel. Jeg har ikke modtaget nogen rapport om anbringelse(n) i observationscelle vedrørende denne episode som tidsmæssigt ligger inden for den periode hvori jeg har modtaget rapporter om anbringelse i observationscelle (fra 9. februar 2003 til 4. september 2003, jf. pkt. 11.3.1).

Jeg beder fængslet om at oplyse om min forståelse af de faktiske omstændigheder i sagen er korrekt. I givet fald beder jeg fængslet om at oplyse hvorfor den indsatte under anbringelsen i observationscelle skulle have håndjern på.

Jeg henviser i øvrigt til afsnit 8.3.1. hvor jeg har anmodet om oplysning om hvorvidt der foreligger en observationscellerapport vedrørende anbringelsen af den indsatte i observationscelle.

2 af de rapporter som jeg har modtaget om anbringelse i observationscelle, indeholder oplysning om anvendelse af håndjern (rapporter af 16. juli 2003, j.nr. 2003/208/00482, og af 4. september 2003, j.nr. 2003/208/00300). I førstnævnte tilfælde foreligger tillige en rapport om magtanvendelse. Der foreligger ikke håndjernerapporter vedrørende disse 2 tilfælde, hvilket jeg går ud fra skyldes at der ikke skal udfærdiges håndjernerapport når der er udfærdiget rapport om anbringelse i observationscelle, jf. pkt. 11.1.2.

For en ordens skyld beder jeg dog fængslet om at oplyse hvorvidt min antagelse er korrekt. Jeg beder tillige fængslet om at oplyse om de nærmere omstændigheder i forbindelse med anvendelsen af håndjern i førstnævnte sag.

I 3 tilfælde blev håndjern anvendt for at hindre undvigelse, i 3 tilfælde blev håndjern anvendt for at betvinge voldsom modstand, i 2 tilfælde blev håndjern anvendt for at afværge truende vold, og i det sidste tilfælde blev håndjern anvendt både for at hindre undvigelse og afværge truende vold.

Af kriminalforsorgens statistik for 2002 fremgår det (s. 47) at håndjern i 2002 blev anvendt i 39 tilfælde i alt af Statsfængslet ved Horserød. Alle 39 tilfælde fandt sted under transport. I 27 af de 39 tilfælde fandt anvendelsen sted for at hindre undvigelse, i 10 tilfælde for at hindre vold og i de sidste 2 tilfælde både for at hindre undvigelse og vold. I 2001 var der i alt 24 tilfælde af anvendelse af håndjern, heraf 22 under transport og 2 i forbindelse med visitation. I 8 tilfælde skete anvendelsen for at hindre undvigelse, i 10 tilfælde for at hindre vold og i 4 tilfælde både for at hindre undvigelse og vold. I 2000 var der i alt 30 tilfælde af anvendelse af håndjern.

Generelt set var der tale om et fald i anvendelsen af håndjern i 2002 i forhold til året før, jf. kriminalforsorgens statistik, s. 38. For Statsfængslet ved Horserøds vedkommende var der imidlertid tale om en markant stigning i anvendelsen af håndjern i 2002 i forhold til 2001.

De 10 rapporter som jeg har modtaget, ligger som tidligere nævnt inden for en periode på ca. 4½ måned (fra 6. februar 2003 til og med 20. juni 2003), men dækker reelt en længere periode (9-10 måneder) da min anmodning omfattede de seneste 10 rapporter inden for perioden 1. januar 2003 til 3. november 2003. På det foreliggende (ufuldstændige) grundlag synes der således at være tale om et markant fald i Statsfængslet ved Horserøds anvendelse af håndjern i 2003, ikke kun i forhold til 2002, men også i forhold til 2001 og 2000.

Statsfængslet ved Horserød er landets største åbne fængsel med en kapacitet (i 2002) på 221 indsatte. Til sammenligning har (havde) Statsfængslet ved Sdr. Omme en kapacitet på 188 indsatte, Statsfængslet på Kragsskovhede en kapacitet på 161 indsatte og Fængselsafdelingen Kærshovedgård en kapacitet på 153 indsatte. I 2002 anvendte Statsfængslet ved Sdr. Omme håndjern i 10 tilfælde, Statsfængslet på Kragsskovhede i 13 tilfælde og Fængselsafdelingen Kærshovedgård i 7 tilfælde. Alle de øvrige åbne fængsler anvendte håndjern i mellem 3 og 6 tilfælde. I 2001 anvendte Statsfængslet ved Sdr. Omme håndjern i ét tilfælde, Statsfængslet på Kragsskovhede i 8 tilfælde og Fængselsafdelingen Kærshovedgård i 7 tilfælde. Alle de øvrige åbne fængsler anvendte håndjern i mellem et og 9 tilfælde. I 2000 anvendte Statsfængslet ved Sdr. Omme håndjern i 2 tilfælde, Statsfængslet på Kragsskovhede i 6 tilfælde og Fængselsafdelingen Kærshovedgård i 6 tilfælde. Alle de øvrige åbne fængsler anvendte håndjern i mellem 3 og 12 tilfælde.

Selv om der korrigeres for den højere belægning i Statsfængslet ved Horserød i forhold til de øvrige åbne fængsler synes der således at være tale om at der i dette fængsel er blevet anvendt håndjern i videre omfang end i de øvrige åbne fængsler.

Da der i 2003 så vidt ses er sket et (markant) fald i Statsfængslet ved Horserøds anvendelse af håndjern, foretager jeg mig dog ikke mere vedrørende dette forhold.

11.1.2. Retsgrundlag mv.

Anvendelse af håndjern er reguleret i straffuldbyrdslovens § 65 og Direktoratet for Kriminalforsorgens bekendtgørelse nr. 384 af 17. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse. Hertil knytter sig den tidligere nævnte vejledning nr. 90 af 16. maj 2001 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse.

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, skal institutionen så hurtigt som muligt udarbejde rapport om anvendelsen af håndjern. Efter vejledningens pkt. 9, 2. afsnit, skal rapporten udfærdiges på en særlig rapportblanket (DfK 118), dog ikke hvis der er udfærdi-

get rapport om anbringelse i observations- eller sikringscelle i den pågældende institution.

Der er anvendt to forskellige standardrapporter som indholdsmæssigt svarer til hinanden (KRANS R-04.2 og R-04). Det er, som det fremgår, ikke blanketten DfK 118 der er anvendt, men de anvendte blanketter svarer hertil. Anvendelsen af de forskellige rapporter synes umiddelbart at være sket tilfældigt idet der ikke er tale om at fængslet på et tidspunkt er overgået fra at anvende den ene til at anvende den anden type blanket.

Jeg er bekendt med at der er indført et nyt system (Klientsystemet) i kriminalforsorgen der erstatter bl.a. KrAns-systemet. Rapporten af typen R-04 er indlagt i dette system. Direktoratet for Kriminalforsorgen har i sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm oplyst at der er tale om blanketter der (i forbindelse med ibrugtagning af nye edb-systemer og herunder indlæggelse af blanketter på edb) erstatter DfK 118, og dermed nu er den blanket der skal benyttes ved anvendelse af håndjern.

Jeg går ud fra at fængslet fremover alene anvender den blanket der er indlagt i Klientsystemet.

11.1.3. Betingelser

Efter straffuldbyrdslovens § 65, stk. 1, kan håndjern anvendes hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1), for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2) eller for at hindre undvigelse (nr. 3). Håndjern må dog efter stk. 2 ikke anvendes hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Det fremgår af pkt. 2, 2. afsnit, i vejledningen at straffuldbyrdslovens § 65, stk. 1, nr. 3, om anvendelse af håndjern for at forhindre undvigelse, navnlig tilsigtes an-

vendt under transport af den indsatte uden for institutionen. Hvis der ved transport af indsatte er en konkret mistanke om undvigelse, eller den indsatte har sat sig til modværge i forbindelse med transporten, skal den indsatte ifølge vejledningens pkt. 2, 4. afsnit som altovervejende hovedregel have håndjern på. Der skal dog stadig foretages en konkret vurdering.

I 7 tilfælde blev håndjern anvendt under transport, og det skete i alle tilfælde uden for institutionen. De 7 tilfælde omfatter alle de 4 tilfælde hvor håndjern blev anvendt for at hindre undvigelse.

Som det fremgår af pkt. 11.1.4, er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anvendelse af håndjern i de enkelte tilfælde.

11.1.4. Begrundelse

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, 2. pkt., skal rapporten indeholde oplysning om bl.a. begrundelsen for anvendelsen af håndjern.

Der er i alle tilfælde på nær ét i håndjernerapporten givet en begrundelse for at der er anvendt håndjern, i nogle tilfælde i form af en redegørelse for den episode der førte til beslutningen om anvendelse af håndjern. I det ene tilfælde er der alene en henvisning til en rapport (som ikke er vedhæftet eller i øvrigt fremsendt sammen med håndjernerapporten) og oplysning om at anvendelsen af håndjern skete for at hindre undvigelse (en anvendelse den 21. april 2003, j.nr. 2003/208/00239). Jeg går ud fra at begrundelsen for anvendelse af håndjern fremgår af dette notat.

Efter min opfattelse burde begrundelsen også have været angivet i selve håndjernerapporten.

Jeg har ingen bemærkninger til indholdet af begrundelserne i de resterende tilfælde.

Det tilføjes at jeg under dette punkt alene har vurderet om der er givet en udførlig begrundelse. Ved min gennemgang af håndjernerapporterne er jeg således (som allerede nævnt under pkt. 11.1.4) ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anvendelse af håndjern i de enkelte tilfælde.

Da de foreliggende notater viser at der i alle disse tilfælde er foretaget en konkret vurdering af behovet for anvendelse af håndjern, og da jeg lægger til grund at der også i sagen fra den 21. april 2003 er foretaget en konkret vurdering af behovet for anvendelse af håndjern, har jeg ikke grundlag for at foretage mig mere vedrørende dette punkt.

11.1.5. Magtanvendelse

Efter straffuldbyrdslovens § 65, stk. 3, skal håndjern anvendes så skånsomt som omstændighederne tillader.

Der blev anvendt magt i 4 tilfælde i forbindelse med brugen af håndjern. Det drejer sig om anvendelser den 6. februar, 25. marts, 27. maj og 8. juni 2003. Magten bestod ifølge rapportererne i armsnoningsgreb og benlås. (Jeg går ud fra at der var tale om "manuel" benlås. Jeg henviser til at direktoratet i forbindelse med min inspektion af Anstalten ved Herstedvester oplyste at kriminalforsorgen aldrig har givet de ansatte instruktion i fikseret benlås).

11.1.6. Kompetence mv.

Det er institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, der har kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern (bekendtgørelsens § 2, stk. 1). Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer vedkommendes afgørelse, træffes beslutningen dog af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde (bestemmelsens stk. 2). I sådanne tilfælde skal en efter stk. 1 kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passerede (be-

stemmelsens 2. pkt.). Rapporten skal indeholde oplysning om denne underretning, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1, sidste punkt.

Statsfængslet ved Horserød har den 28. august 2001 udfærdiget en skrivelse om intern delegation af kompetence (jf. vejledning nr. 11991 af 29. juni 2001 om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner, pkt. 10). Det fremgår heraf at kompetencen til at træffe bestemmelse om anvendelse af håndjern er delegeret til afdelingslederne og deres souschefer (pkt. 12). Det er samtidig anført at beslutningen dog kan træffes af det tilstedeværende personale hvis forholdene ikke tillader at beslutningen træffes af en bemyndiget person, og at en kompetent person i disse tilfælde skal underrettes så hurtigt som muligt.

Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en kompetent persons afgørelse, kan beslutningen som angivet i bekendtgørelsens § 2, stk. 2, træffes af ”den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde”. Efter Statsfængslet ved Horserøds interne regler kan beslutningen i denne situation træffes af ”det tilstedeværende personale”.

Jeg beder om direktoratets bemærkninger hertil.

I 5 tilfælde er beslutningen om anvendelse af håndjern truffet af en fængselsfunktionær, men i det ene tilfælde fremgår det dog ikke udtrykkeligt af rapporten (men derimod af en anden rapport) at den pågældende er fængselsfunktionær (en anvendelse den 18. februar 2003). I de øvrige tilfælde er beslutningen truffet af henholdsvis en overvagtimester, sikkerhedskonsulenten og (i 2 tilfælde) en afdelingsleder.

I 3 af de tilfælde hvor afgørelsen er truffet af en fængselsfunktionær skete anvendelsen af håndjern i forbindelse med transport. I det ene tilfælde skete anvendelsen af håndjern fordi den indsatte udviste truende adfærd overfor personalet der (af denne grund) mente at der var stor risiko for at den indsatte ville undvige. Jeg går på denne baggrund ud fra at det først var i forbindelse med gennemførelsen af transporten at

det blev skønnet nødvendigt at anvende håndjern. I de 2 andre tilfælde skete anvendelsen af håndjern for at hindre undvigelse. Det drejer sig om anvendelser den 18. februar 2003, j.nr. 02/208/00669 og den 20. juni 2003, j.nr. 2003/208/420. Af sidstnævnte rapport fremgår det at anvendelsen blev skønnet nødvendig fordi den indsatte 1½ måned før var undvejet af Statsfængslet ved Horserød. I det andet tilfælde fremgår det tillige at den indsatte var undvejet fra Statsfængslet ved Horserød og fra en ledsaget udgang fra et arresthus, men tidspunkterne herfor er ikke angivet.

Det er kun hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en afgørelse fra en person der efter bekendtgørelsens § 2, stk. 1, er bemyndiget til at træffe afgørelse om anvendelse af håndjern, at en tilstedeværende funktionær der er ansvarlig for det pågældende område, kan træffe beslutning om anvendelse af håndjern (med efterfølgende underretningspligt), jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om denne betingelse var opfyldt i de 2 nævnte tilfælde.

På nær i et af de tilfælde hvor beslutningen om anvendelse af håndjern er truffet af en fængselsfunktionær, fremgår det at der er sket underretning (jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2, 2. pkt.). I et af disse tilfælde fremgår alene navnet, men ikke titlen på den som underretning er givet til. Jeg går ud fra at der er tale om en person som er bemyndiget til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern. I de øvrige tilfælde er der sket underretning til henholdsvis en overvagtimester, en afdelingsleder og sikkerhedskonsulenten. (I de 2 tilfælde hvor en afdelingsleder har truffet beslutningen om anvendelse af håndjern, og i det ene tilfælde hvor en overvagtimester har truffet beslutningen om anvendelse af håndjern, er det noteret at den pågældende har givet underretning til sig selv).

I det tilfælde hvor sikkerhedskonsulenten traf beslutningen om anvendelse af håndjern, er der ikke sket underretning. Sikkerhedskonsulenten har det overordnede ansvar for bl.a. området for anvendelse af sikringsmidler over for de indsatte, men sik-

ikkerhedskonsulenten er ikke nævnt i delegationsskrivelsen som bemyndiget til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern. Sikkerhedskonsulenten indgår i fængslets topledelse, men sikkerhedskonsulenten er ikke ”institutionens leder”, medmindre sikkerhedskonsulenten fungerer som institutionens leder i dennes og vicefængselsinspektørernes samt økonomichefens fravær.

Jeg anmoder fængslet og direktoratet om udtalelser om sikkerhedskonsulentens kompetence til at træffe beslutning om anvendelse af håndjern.

Jeg beder endvidere om oplysning om hvorvidt afgørelsen i det tilfælde hvor der ikke er oplysning om at der blev givet underretning om beslutningen om anvendelse af håndjern, blev truffet af en person som var bemyndiget hertil, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 1. Det drejer sig om en anvendelse den 18. februar 2003, j.nr. 02/208/00669.

I et af de 4 tilfælde hvor der er sket underretning, er denne givet samtidig med anvendelsen af håndjern, i 2 tilfælde er underretningen givet henholdsvis 10 og 15 minutter efter anvendelsen, og i det sidste tilfælde 1 time og 22 minutter efter anvendelsen (en anvendelse den 20. juni 2003, j.nr. 2003/208/420).

Underretning skal som nævnt ske ”hurtigst muligt” efter anvendelsen.

Jeg anmoder om en udtalelse vedrørende tidspunktet for underretning i den nævnte sag.

Rapporterne er i intet tilfælde efterfølgende påtegnet af ledelsen, og rapporterne ses således ikke at have været gennemgået af ledelsen. På nogle af rapportererne er sikkerhedskonsulentens navn påført manuelt.

Jeg anmoder om oplysning om ledelsens tilsyn med området for anvendelse af håndjern.

11.1.7. Lægetilsyn

Efter lovens § 65, stk. 3, 2. pkt., skal der gennemføres lægetilsyn hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst hos den indsatte i forbindelse med anvendelsen af håndjern, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp. Rapporten skal indeholde oplysning om institutionens overvejelser vedrørende lægetilsyn, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1, sidste punkt.

Der er i alle tilfælde notat vedrørende institutionens overvejelser med hensyn til lægetilsyn. I 8 tilfælde er lægetilsyn ikke skønnet nødvendigt, men i et af disse tilfælde blev den indsatte kørt på skadestue til behandling af sin hånd som han havde beskadiget under et forhør tidligere på dagen (en anvendelse den 27. maj 2003, j.nr. 2002/208/00905). Der var således ikke tale om lægetilsyn i forbindelse med anvendelsen af håndjern. I et andet tilfælde er det under pkt. 13 til notat om ophør anført at den indsatte ingen synlige mærker havde efter anvendelsen af håndjern.

I det ene tilfælde hvor lægetilsyn blev skønnet nødvendigt (en anvendelse den 6. februar 2003, j.nr. 2002/2008/00614), skete lægetilkald 10 minutter efter anvendelsen af håndjern, og tilsyn fandt sted 1 time og 5 minutter derefter.

Der er ikke foreskrevet noget om hvornår lægetilsyn skal finde sted ved anvendelse af håndjern, men det skal ske så hurtigt som muligt. Der er heller ikke i reglerne foreskrevet notatpligt med hensyn til tidspunktet for og indholdet af lægetilsynet, men på den fortrykte/elektroniske blanket er der rubrikker/faneblade til notat herom. Lægens bemærkninger er gengivet i håndjernerapporten.

11.1.8. Ophør og varighed

Efter bekendtgørelsens § 13 skal rapporten indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår anvendelsen af håndjern er ophørt. Der er ikke i øvrigt regler om hvornår anvendelsen skal bringes til ophør, men håndjern må naturligvis ikke anvendes længere tid end betingelserne herfor i lovens § 65, stk. 1, er opfyldte. (I det tidligere gældende cirkulære om anvendelse af håndjern var en bestemmelse i afsnit D, §

9, stk. 2, hvorefter anvendelsen af håndjern ikke måtte udstrækkes længere end formålet gjorde det absolut påkrævet).

Der er notat i alle tilfælde om anvendelsestidspunktet, og bortset fra i et tilfælde er der ligeledes i alle tilfælde notat om ophørstidspunktet for anvendelsen af håndjern. Varigheden af anvendelsen af håndjern fremgår således ikke i dette ene tilfælde (en anvendelse den 25. marts 2003, j.nr. 2003/208/00027). I de øvrige tilfælde varede anvendelsen mellem 35 minutter og 2 timer og 10 minutter. (I det tilfælde hvor anvendelsen varede 2 timer og 10 minutter fremgår dette af oplysninger under beskrivelse af episoden; under pkt. 2 er det anført at anvendelsen ophørte ca. 1½ time senere hvilket jeg således går ud fra er en fejl). I et tilfælde fremgår det at håndjernene blev taget af under det retsmøde som den indsatte blev transporteret til, og pålagt igen ved tilbagetransporten.

Jeg har ikke grundlag for at antage at anvendelsen i noget tilfælde har været udstrakt ud over den periode hvor betingelserne for anvendelsen var opfyldte.

11.1.9. Klagevejledning

Efter bekendtgørelsens § 13 skal rapporten indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2.

Den elektroniske blanket indeholder en standardtekst i forbindelse med hvilken det skal angives hvem der har vejledt den indsatte om muligheden for at klage til Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, og om hvornår fristen for at indgive klage udløber. I 3 tilfælde er dette ikke angivet, og der er således enten ikke givet klagevejledning eller ikke gjort notat herom.

Det er beklageligt at der enten ikke er givet klagevejledning eller ikke er gjort notat herom.

11.2. Magtanvendelse

11.2.1. Indledning

Jeg har som tidligere nævnt modtaget 6 rapporter om magtanvendelse (i den periode som min anmodning om sager omfattede). De omhandler episoder som fandt sted i perioden 8. marts 2003 til 27. oktober 2003. For så vidt angår episoden den 8. marts 2003 og episoder den 14. maj samt 16. juli 2003 foreligger der tillige observationscellerapporter, jf. pkt. 11.3.

Rapporten i en af de andre sager om anbringelse i observationscelle som jeg har modtaget, henviser til en magtanvendelsesrapport. Det drejer sig om en anbringelse i observationscelle den 8. juni 2003 (j.nr. 2003/208/00071) der således tidsmæssigt ligger inden for den periode fra hvilken jeg har modtaget rapporter om anvendelse af magt. Jeg har ikke modtaget nogen magtanvendelsesrapport vedrørende denne episode, men der foreligger en håndjærnsrapport, jf. pkt. 11.1.1. Jeg går ud fra at det er den rapport der sigtes til.

Ifølge kriminalforsorgens statistik for 2002, s. 48, havde Statsfængslet ved Horserød dette år 21 episoder med anvendelse af magt. I 2001 havde fængslet 10 sådanne episoder. I 2002 blev magten i 19 tilfælde udøvet ved håndkraft og i 3 tilfælde ved anvendelse af skjold. I 2001 var der tale om 9 tilfælde af anvendelse af håndkraft, et tilfælde med anvendelse af stav og 2 tilfælde med anvendelse af skjold. (Hver enkelt form for magtanvendelse registreres som en magtanvendelse, og er der anvendt flere former for magt ved en episode, kan summen af magtanvendelser derfor godt være større end summen af episoder). I 2000 havde fængslet 11 episoder af magtanvendelse og et tilfælde af anvendelse af skjold som dengang ikke blev registeret som en form for magtanvendelse.

Generelt set var der en øget anvendelse af magt i 2002 i forhold til året før, jf. kriminalforsorgens statistik, s. 39. For Statsfængslet ved Horserøds vedkommende er der også tale om en øget anvendelse, endda en temmelig stor stigning (en fordobling) i antallet af episoder med anvendelse af magt.

De 6 rapporter som jeg har modtaget, ligger som tidligere nævnt inden for en periode på ca. 7½ måned (fra 8. marts 2003 til og med 27. oktober 2003), men dækker reelt en længere periode (ca. 10 måneder) da min anmodning omfattede de seneste 10 rapporter inden for perioden 1. januar 2003 til 3. november 2003, og jeg kun har modtaget 6 rapporter. På det foreliggende (ufuldstændige) grundlag synes der således at være tale om et fald i Statsfængslet ved Horserøds anvendelse af magt, ikke kun i forhold til 2002 hvor der er tale om et markant fald, men også i forhold til 2001 og 2000.

I 2002 havde Statsfængslet ved Sdr. Omme 4 episoder med anvendelse af magt og Fængselsafdelingen Kærshovedgård 5 episoder, mens Statsfængslet på Kragsskovhede ikke havde nogen sådanne episoder. I 2001 havde Statsfængslet ved Sdr. Omme 2 episoder med anvendelse af magt, Fængselsafdelingen Kærshovedgård 5 episoder og Statsfængslet på Kragsskovhede 5 episoder. De øvrige åbne fængsler havde mellem ingen og 4 episoder i 2002 og mellem ingen og 5 episoder i 2001.

Selv om der korrigeres for den højere belægning i Statsfængslet ved Horserød i forhold til de øvrige åbne fængsler synes der således at være tale om at der i dette fængsel er blevet anvendt magt i videre omfang end i de øvrige åbne fængsler.

Da der i 2003 så vidt ses er sket et fald ikke kun i forhold til 2002, men også i forhold til de to forrige år, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

11.2.2. Retsgrundlag mv.

Reglerne om magtanvendelse findes i straffuldbyrdslovens § 62 og bekendtgørelse nr. 382 af 17. maj 2001 om anvendelse af magt over for indsatte i fængsler og arresthuse (magtanvendelsesbekendtgørelsen). Hertil knytter sig skrivelse nr. 87 af 16. maj 2001 om magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 7, stk. 1, skal institutionen så hurtigt som muligt udarbejde rapport om anvendelsen af magt. Rapporten skal ifølge følgeskrivelsen udfærdiges på en særlig rapportblanket (DfK 123).

En af rapporterne vedrørende magtanvendelse er udfærdiget på blanket ”KRANS R-03.2” der – så vidt ses – svarer til DfK 123. I de øvrige tilfælde er rapporten udfærdiget på en anden særlig blanket R-03. I sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm har direktoratet bekræftet at denne elektroniske blanket som er indlagt i Klientsystemet, erstatter DfK 123.

11.2.3. Betingelser

Betingelserne for at anvende magt er angivet i lovens § 62, stk. 1. Efter denne bestemmelse kan magt anvendes hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold, overvinde voldsom modstand eller for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 1), for at hindre undvigelse eller standse undvegne (nr. 2) eller for at gennemvinge en påbudt foranstaltning når øjeblikkelig gennemførelse af denne er nødvendig, og den indsatte afviser eller undlader at følge personalets anvisninger herom (nr. 3). Ligesom ved anvendelse af håndjern må magtanvendelse dog efter stk. 3 ikke gennemføres hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

I 3 tilfælde skete anvendelsen efter nr. 1, i 2 tilfælde efter nr. 3 og i det sidste tilfælde efter såvel nr. 1 som nr. 3.

Magtanvendelse kan efter § 62, stk. 2, ske ved greb, skjold, stav og tåregas. Ved et greb forstås anvendelse af håndkraft til at føre eller lede den indsatte i en bestemt retning, jf. Anette Esdorf m.fl., Straffuldbyrdsloven med kommentarer, s. 150.

Magtanvendelsen blev i alle tilfælde udøvet ved håndkraft, i 3 tilfælde i form af armsnogningsgreb, i et tilfælde i form af ”reglementeret greb” uden at det er angivet hvilket greb der var tale om (en anvendelse den 25. august 2003, j.nr.

2003/208/00575), i et tilfælde i form af fastholdelse i (over)armene og i det sidste tilfælde (udelukkende) i form af skub (en anvendelse den 14. maj 2003, j.nr. 2003/208/00032).

Straffuldbyrdeleslovens § 62, stk. 2, indeholder en udtømmende opregning af de midler der kan benyttes ved magtanvendelse, jf. Anette Esdorf m.fl., Straffuldbyrdelesloven med kommentarer, s. 149. Som det også fremgår heraf, foreslog straffelovrådet i betænkning nr. 1355/1998 at også skub skulle være tilladt som det var tilfældet indtil 1996, men det udgik af Justitsministeriets lovforslag og erstattedes af skjold. Skub er således ikke et lovligt magtmiddel.

Det er beklageligt at der i den nævnte sag er anvendt en form for magt som ikke (længere) er tilladt.

Det netop nævnte tilfælde er et af de 3 tilfælde hvor anvendelsen skete efter nr. 3. De andre 2 tilfælde drejer sig om anvendelser den 16. juli og 27. oktober 2003. I alle tilfældene var der tale om anvendelse af magt i forbindelse med at den indsatte blev ført til isolationsafdelingen.

Af følgeskrivelsen til magtanvendelsesbekendtgørelsen (skrivelse nr. 87 af 16. maj 2001) fremgår det at håndjern normalt vil være et mere hensigtsmæssigt og skånsomt sikringsmiddel end førergreb når en indsat skal flyttes fra en lokalitet til en anden. Af rapporten fra den 16. juli 2003 fremgår det at der ”efterfølgende” blev anvendt håndjern, men ikke hvornår. Jeg har under pkt. 11.1.1 spurgt til de nærmere omstændigheder i forbindelse med anvendelsen af håndjern.

Jeg går ud fra at fængslet er opmærksom på det anførte i følgeskrivelsen til cirkulæret for så vidt angår flytning af indsatte fra et sted til et andet.

11.2.4. Begrundelse mv.

I beskrivelsen i rapporterne af episoden der førte til magtanvendelse, er givet en begrundelse for at magtanvendelsen blev anset for nødvendig i de enkelte tilfælde.

Magtanvendelse må, som angivet i straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 3, ikke gennemføres hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb. Andre lempeligere midler skal således have været forsøgt eller anses for åbenbart utilstrækkelige. I de elektroniske blanketter som har været anvendt i sagerne, er en rubrik/et faneblad til angivelse af om magten har været forsøgt undgået/afværget. I et tilfælde er denne rubrik ikke udfyldt.

Da der er tale om et enkeltstående tilfælde, giver det mig ikke anledning til bemærkninger.

11.2.5. Kompetence mv.

Kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af magt ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges hertil (bekendtgørelsens § 8). Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer vedkommendes afgørelse, træffes beslutningen dog af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde (bestemmelsens stk. 2). I sådanne tilfælde skal en efter stk. 1 kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passerede (bestemmelsens 2. pkt.).

I Statsfængslet ved Horserøds skrivelse af 28. august 2001 om intern delegation er kompetencen til at træffe beslutning om anvendelse af magt delegeret til afdelingslederne og deres souschefer (pkt. 10). Det er samtidig anført at beslutningen dog kan træffes af det tilstedeværende personale hvis forholdene ikke tillader at beslutningen træffes af en bemyndiget person, og at en kompetent person i disse tilfælde skal underrettes så hurtigt som muligt.

Med hensyn til det anførte om at det "tilstedeværende" personale kan træffe beslutningen hvis forholdene ikke tillader at beslutningen træffes af en bemyndiget person, henviser jeg til pkt. 11.1.6.

Beslutning om magtanvendelsen blev i et tilfælde truffet af en overvagtimester, i de øvrige tilfælde af en fængselsfunktionær. Bortset fra i 2 tilfælde er der sket underretning, jf. bekendtgørelsens § 8, stk. 2, 2. pkt., og det er sket til henholdsvis afdelingsleder, sikkerhedskonsulent, overvagtimester og fængselsinspektør. I begge de 2 tilfælde hvor der ikke er notat om underretning, er beslutningen om magtanvendelse truffet af en fængselsfunktionær (magtanvendelser den 14. maj og 27. oktober 2003), men i det førstnævnte tilfælde var en afdelingsleder til stede og deltog i magtanvendelsen. Det er derfor formentlig afdelingslederen det reelt har truffet beslutningen.

Idet der herefter alene foreligger et enkelt tilfælde hvor der enten ikke er gjort notat om underretning om en beslutning om anvendelse af magt der så vidt ses er truffet af en person der ikke var bemyndiget hertil, eller hvor denne underretning ikke er sket, giver det mig ikke anledning til at foretage mig noget.

Underretning om magtanvendelsen skete henholdsvis 20, 25, 45 og 60 minutter efter anvendelsen.

Jeg går ud fra at der forelå særlige omstændigheder der bevirkede den relativt sene underretning i hvert fald i de 2 sidstnævnte tilfælde (magtanvendelser den 26. maj og 25. august 2003).

Rapporterne er i intet tilfælde efterfølgende påtegnet af ledelsen, og rapporterne ses således ikke at have været gennemgået af ledelsen.

Jeg anmoder om oplysning om ledelsens tilsyn med området for anvendelse af magt.

11.2.6. Lægetilsyn

Efter straffuldbyrdelseslovens § 62, stk. 4, 2. pkt., skal der gennemføres lægetilsyn efter magtanvendelse hvis der er mistanke om sygdom, herunder tilskadekomst hos den indsatte i forbindelse med anvendelse af magt, eller i tilfælde hvor den indsatte selv anmoder om lægehjælp.

I 2 tilfælde er der ifølge rapporten sket lægetilkald. I det ene af disse tilfælde fremgår det også at der var lægetilsyn, og hvornår det skete (5 minutter efter tilkaldet som skete 10 minutter efter anvendelsen). I det andet tilfælde fremgår det ikke af magtanvendelsesrapporten om der var lægetilsyn (en magtanvendelse den 16. juli 2003, j.nr. 2003/208/00482). Det fremgår heller ikke af observationscellerapporten i sagen, jf. pkt. 11.3.8.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der var lægetilsyn i sagen, og i givet fald hvornår det fandt sted.

I de resterende 4 tilfælde er rubrikkerne om lægetilsyn ikke udfyldt, og det fremgår således ikke om spørgsmålet om lægetilsyn har været overvejet.

Selv om der ikke i magtanvendelsesbekendtgørelsen er en bestemmelse svarende til § 13, stk. 1, sidste pkt., i sikringsmiddelbekendtgørelsen hvorefter der skal ske notat om de overvejelser der har fundet sted med hensyn til lægetilsyn, bør det efter min opfattelse i alle tilfælde fremgå at dette spørgsmål har været overvejet. Jeg går derfor ud fra at institutionen fremover vil være opmærksom på at gøre notat herom.

I et af de tilfælde hvor rubrikkerne om lægetilsyn ikke er udfyldt, fremgår det af beskrivelsen af episoden at den indsatte i forbindelse med anbringelse i strafcelle som fandt sted (kort tid) inden magtanvendelsen, havde bedt om at tale med en læge (en magtanvendelse den 25. august 2003, j.nr. 2003/208/00575). Den indsatte blev oplyst om at der ville blive ringet til vagtlægen da fængslets egen læge ikke var til stede.

Selv om anmodningen om at tale med en læge fremkom inden magtanvendelsen og således ikke skyldtes magtanvendelsen, burde der efter min opfattelse have været gjort notat i magtanvendelsesrapporten om hvorvidt der blev tilkaldt læge, og i givet fald hvorvidt (hvornår) den indsatte fik besøg af lægen. Hvis notat er skrevet andet sted, burde magtanvendelsesrapporten have henvist hertil.

I den sag hvor der var lægetilsyn, fremgår tidspunktet herfor som nævnt (15 minutter efter anvendelsen), men der er ikke notat om lægens bemærkninger.

Der er ikke foreskrevet noget om hvornår lægetilsyn skal finde sted ved magtanvendelse, men det skal ske så hurtigt som muligt. Der er heller ikke i reglerne foreskrevet notatpligt med hensyn til tidspunktet for og indholdet af lægetilsynet, men ifølge pkt. 14 og 15 i rapporten skal tidspunktet for lægetilsynet og lægens bemærkninger/resume angives.

Jeg har tidligere udtalt at der efter min opfattelse bør gøres notat om lægetilsyn med angivelse af tidspunktet herfor og de oplysninger som fremkommer i den forbindelse. Personalet bør således efter min opfattelse opfordre lægen til at gøre notat om sit tilsyn (hvis han/hun ikke af sig selv gør det) eller i hvert fald som minimum gengive lægens bemærkninger i magtanvendelsesrapporten. Hvis lægen udfærdiger en særskilt erklæring/notits, bør der henvises hertil i magtanvendelsesrapporten.

Jeg går ud fra at fængslet fremover vil gøre notat som anført.

11.2.7. Klagevejledning

Der er ikke i magtanvendelsesbekendtgørelsen en bestemmelse svarende til § 13 i bekendtgørelsen om anvendelse af sikringsmidler hvorefter rapporten skal indeholde oplysning om at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og om hvornår fristen for at indgive kla-

ge udløber. Der er imidlertid ligesom i håndjernsblanketterne fortrykte rubrikker til oplysning herom i de anvendte blanketter til brug ved magtanvendelse.

I alle tilfælde på nær et er rubrikken om klagevejledning udfyldt, og der er således givet klagevejledning. Ifølge det fortrykte har klagevejledningen omfattet oplysning om klagefristen i straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2.

11.3. Anbringelse i observationscelle

11.3.1. Indledning

Jeg har som tidligere nævnt modtaget 10 rapporter om anbringelse i observationscelle. Anbringelserne i observationscelle fandt sted i perioden mellem den 9. februar og 4. september 2003, dvs. en periode på knap 7 måneder.

Som nævnt under pkt. 11.1.1 blev der i sagen vedrørende en anvendelse af håndjern den 12. februar 2003 (j.nr. 2003/208/00139) truffet beslutning om anbringelse i observationscelle ilagt håndjern. Jeg har ikke modtaget nogen rapport om anbringelse(n) i observationscelle vedrørende denne episode som tidsmæssigt ligger inden for den periode hvorfra jeg har modtaget rapporter om anbringelse i observationscelle.

Jeg anmoder om oplysning om hvorvidt der er udfærdiget rapport om anbringelsen i observationscelle. I benægtende fald beder jeg om oplysning om baggrunden herfor. I bekræftende fald beder jeg om en kopi af rapporten.

Af en af sagerne vedrørende anvendelse af magt fremgår det tillige at den indsatte blev anbragt i observationscelle hvor han dog kun havde ophold i fire minutter (en magtanvendelse den 25. august 2003, j.nr. 2003/208/00575). Den indsatte var anbragt i straffcelle, og magtanvendelsen skete i forbindelse med at en funktionær kom ind i cellen for at svare på den indsattes spørgsmål i forbindelse med hensættelsen i straffcelle om varigheden heraf. Den indsatte begyndte at sparke og kom hen mod funktionæren med knyttede hænder hvorefter funktionæren tog førergreb på den ind-

satte og førte ham ind i observationscellen. Da den indsatte efter fire minutter ringede på og sagde undskyld, blev han lukket ud af observationscellen og ind på strafcellen igen. Heller ikke vedrørende denne anbringelse i observationscelle som også tidsmæssigt ligger inden for den periode hvorfra jeg har modtaget rapporter om anbringelse i observationscelle, har jeg modtaget nogen observationscellerapport. Jeg går ud fra at der ikke foreligger en sådan rapport.

Jeg anmoder fængslet om at oplyse om det er korrekt antaget, og i givet fald hvorfor der ikke er udfærdiget rapport om anbringelsen i observationscelle.

Af kriminalforsorgens statistik for 2002 fremgår det (s. 46) at der i dette år var 13 tilfælde af observationscelleanbringelse i Statsfængslet ved Horserød. I 2001 var der ligeledes 13 tilfælde, og i 2000 var der 6 tilfælde.

Generelt set var der tale om en øget anvendelse af observationscelle i 2002 i forhold til året før, jf. kriminalforsorgens statistik, s. 38. For Statsfængslet ved Horserøds vedkommende var der tale om nøjagtig lige mange anvendelser de to år.

De 10 rapporter som jeg har modtaget, ligger som tidligere nævnt inden for en periode på ca. 7 måneder (fra 9. februar 2003 til og med 4. september 2003), men dækker reelt en længere periode (9-10 måneder) da min anmodning omfattede de seneste 10 rapporter inden for perioden 1. januar 2003 til 3. november 2003. På det foreliggende (ufuldstændige) grundlag synes der således at være tale om at Statsfængslet ved Horserød i 2003 har anvendt anbringelse i observationscelle i stort set samme omfang som i 2002 og 2001 (men i videre omfang end i 2000).

De øvrige åbne fængsler der har (havde) observationscelle, havde i 2002 henholdsvis 17 (Statsfængslet ved Sdr. Omme), 2 (Statsfængslet på Kragsskovhede) og en (Statsfængslet på Søbysøgård) anbringelse(r) i observationscelle. I 2001 havde Statsfængslet ved Sdr. Omme og Statsfængslet på Kragsskovhede henholdsvis 7 og en anbringelse(r) i observationscelle. I 2000 havde Statsfængslet ved Sdr. Omme og Statsfængslet

på Kragsskovhede henholdsvis en og 2 anbringelse(r) i observationscelle og Statsfængslet Møgelkær 4 anbringelser i observationscelle.

Når der bortses fra det høje antal anbringelser i observationscelle i Statsfængslet ved Sdr. Omme i 2002 (som fængslet i inspektionssagen vedrørende dette fængsel har oplyst muligvis skyldes at fængslet har modtaget flere indsatte med psykiske problemer end sædvanligt) og korrigeres for den højere belægning i Statsfængslet ved Horserød, synes der således at være tale om at der i dette fængsel er sket anbringelse i observationscelle i videre omfang end i de øvrige åbne fængsler.

Jeg anmoder om oplysning om mulige årsager hertil.

11.3.2. Retsgrundlag mv.

Anbringelse i observationscelle er reguleret i straffuldbyrdelseslovens § 64, stk. 1, nr. 1, og bekendtgørelsen om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse, nu bekendtgørelse nr. 673 af 9. juli 2003 der trådte i kraft den 15. august 2003. Før ikrafttrædelsen af denne bekendtgørelse gjaldt bekendtgørelse nr. 574 af 5. juli 2002 der trådte i kraft den 1. august 2002. Da de rapporter som jeg har modtaget, omfatter anbringelser der fandt sted såvel før som efter 15. august 2003, er begge bekendtgørelser relevante. Til den nye bekendtgørelse knytter sig vejledning nr. 84 af 9. juli 2003 og til den tidligere gældende bekendtgørelse vejledning nr. 73 af 5. juli 2002.

Efter pkt. 8 i vejledningen til den nugældende bekendtgørelse og pkt. 7 i vejledningen til den tidligere gældende bekendtgørelse skal den rapport som skal udfærdiges efter henholdsvis § 17, stk. 2, og 15, stk. 2, i de respektive bekendtgørelser udfærdiges på en særlig blanket (DfK 110 A). De notater om tilsyn som skal udfærdiges efter § 19 og § 17 i henholdsvis den nugældende og den tidligere gældende bekendtgørelse, skal endvidere ske på et særligt skema (DfK 107 A).

Rapporterne er alle udfærdiget på den elektroniske blanket der findes i Klientsystemet. Denne blanket indeholder tillige rubrikker til notater om tilsyn som tidligere skulle udfærdiges på særskilte observationsark (DfK 107 A). Direktoratet for Kriminalforsorgen har i sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm bekræftet at der ikke længere skal udfærdiges notater om tilsyn på særskilte observationsark.

11.3.3. Betingelser

Betingelserne for at der kan ske anbringelse i observationscelle, er angivet i § 14 i den nugældende og § 12 i den tidligere gældende bekendtgørelse. Anbringelse i observationscelle kan efter bestemmelsen i stk. 1 kun finde sted hvis det er nødvendigt for at forebygge hærværk (nr. 1), hvis afgørende hensyn til orden og sikkerhed i institutionen kræver det (nr. 2), eller hvis der er behov for særlig observation (nr. 3). Anbringelse i observationscelle må ikke finde sted hvis anbringelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelsen skete (ifølge det der er angivet i rapporterne) i 7 tilfælde efter nr. 2 og i 3 tilfælde efter nr. 3.

Ifølge et af de tilfælde hvor der er henvist til behovet for særlig observation (nr. 3), er det tillige anført at anbringelsen var påkrævet på grund af pladsmangel i øvrige isolationsceller. Det drejer sig om en anbringelse den 9. februar 2003, j.nr. 2002/208/00572. Som nævnt under pkt. 11.3.4 er der for så vidt angår det faktiske grundlag i øvrigt henvist til en rapport af samme dag som jeg imidlertid ikke har modtaget.

Jeg anmoder om at modtage denne rapport og om en udtalelse vedrørende anbringelsen i observationscelle i denne sag, jf. § 13, stk. 2, i den dagældende (§ 15, stk. 2, i den nugældende) bekendtgørelse hvorefter en godkendt observationscelle ikke må anvendes til andet formål uden direktoratets generelle tilladelse.

11.3.4. Begrundelse

Efter § 17, stk. 2, i den nugældende og § 15, stk. 2, i den tidligere gældende bekendtgørelse skal der udfærdiges en rapport om det passerede. Rapporten skal bl.a. indeholde notat om afgørelsen og begrundelsen herfor og oplysning om dato og klokkeslæt for hvornår afgørelsen er meddelt den pågældende.

Ifølge pkt. 7 i vejledningen til den nugældende og pkt. 6 i vejledningen til den tidligere gældende bekendtgørelse skal begrundelsen indeholde ”en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå”.

I intet tilfælde er der henvist til de retsregler som afgørelsen om observationscelleanbringelse er truffet efter.

Det er beklageligt. Jeg går ud fra at institutionen fremover er opmærksom på kravet om angivelse af retsgrundlaget.

I et tilfælde (en anbringelse den 9. februar 2003, j.nr. 2002/208/00572) er der henvist til en rapport af samme dag som ikke er vedlagt, men det er samtidig anført at anbringelsen var påkrævet på grund af pladsmangel, jf. omtalen af sagen under pkt. 11.3.3. I alle de øvrige tilfælde er der (i selve rapporten) givet en begrundelse for anbringelsen, typisk i form af en redegørelse for hændelsesforløbet indtil anbringelsen. I et af tilfældene er det anført at en ”samlet vurdering af situationen gjorde resultatet” (hvilket i sig selv ikke er en tilstrækkelig begrundelse), men det er samtidig anført at den indsatte ikke ville gå tilbage til cellen for arbejdsvægrende og udviste tegn på at ville overgå til voldsom adfærd hvis han skulle tilbage.

Efter min opfattelse burde indholdet af det notat som der er henvist til i sagen fra den 9. februar 2003, have været gengivet i selve observationscellerapporten.

11.3.5. Magtanvendelse

Efter § 16, stk. 1, i den nugældende og § 14, stk. 1, i den tidligere gældende bekendtgørelse skal anbringelse i observationscelle gennemføres så skånsomt som omstændighederne tillader.

Der er (notat om at der er) anvendt magt i 4 tilfælde. I det ene tilfælde fremgår det ikke hvad magtanvendelsen bestod i idet der er henvist til en vedlagt rapport. Som nævnt under pkt. 11.2.1 er der så vidt ses ikke tale om en magtanvendelsesrapport, men om en rapport om anvendelse af håndjern i forbindelse med visitation forud for indsættelse i observationscellen (rapport af 8. juni 2003). Magten bestod i de øvrige tilfælde i armsnogningsgreb og benlås, og i 2 af disse tilfælde blev der tillige anvendt håndjern.

I et af de tilfælde hvor det er noteret at der ikke blev anvendt magt, foreligger der en magtanvendelsesrapport fra samme dag vedrørende den pågældende indsatte (rapport af 8. marts 2002, j.nr. 2003/208/00217). Der er imidlertid ikke tale om magtanvendelse i forbindelse med gennemførelse af beslutningen om anbringelse i observationscelle, men om magtanvendelse i forbindelse med indsattes adfærd kort tid forinden på afdelingskontoret. Efter denne episode blev den indsatte anbragt i opholdsrum på isolationsafdelingen, men da hun kort tid efter anbringelsen begyndte at sparke og slå på inventaret i dette rum, blev hun overført til observationscellen.

Efter det tidligere gældende magtanvendelsescirkulære skulle der ikke udfærdiges særskilt rapport om magtanvendelse hvis der var tale om magtanvendelse i forbindelse med sikrings- eller observationscelleanbringelse. En sådan bestemmelse ses ikke medtaget i de nugældende regler. Direktoratet er i sagen vedrørende inspektionschefens inspektion af Arresthuset i Aalborg anmodet om at oplyse hvorvidt der i tilfælde hvor der anvendes magt i forbindelse med en sikrings- eller en observationscelleanbringelse, ud over henholdsvis sikrings- og observationscellerapporten skal udarbejdes en selvstændig rapport om magtanvendelsen efter bestemmelsen i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 7. Direktoratet har i en udtalelse af 24. februar 2004 oplyst at der i sådanne tilfælde ikke skal udfærdiges selvstændig rapport om magtanvendelsen,

men at der skal gøres notat herom på fanebladet ”magtanvendelse” i sikringscelle- eller observationscellerapporten.

11.3.6. Kompetence mv.

Kompetencen til at beslutte anbringelse i observationscelle og ophør af denne anbringelse ligger hos institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, jf. den nu gældende bekendtgørelses § 17, stk. 1, og den tidligere gældende bekendtgørelses § 15, stk. 1. Der er ikke – som ved anvendelse af håndjern og magt – en bestemmelse i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab hvorefter beslutningen dog kan træffes af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenestoområde, hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader at man afventer en afgørelse fra den kompetente person. Der er (derfor) heller ikke en bestemmelse der forpligter til underretning af den kompetente person hvis afgørelsen er truffet af en anden end denne.

I Statsfængslet ved Horserød skrivelse af 28. august 2001 om intern delegation er kompetencen til at træffe beslutning om anbringelse i og ophør af observationscelle delegeret til afdelingslederne og deres souschefer (pkt. 11). Det er samtidig tilkendegivet at beslutningen dog kan træffes af det tilstedeværende personale, hvis forholdene ikke tillader at beslutningen træffes af en bemyndiget person. Det er tillige anført at en kompetent person i disse tilfælde skal underrettes hurtigst muligt.

Beslutningen om anbringelse i observationscelle blev i 2 tilfælde truffet af en afdelingsleder. I alle de resterende 8 tilfælde er det anført at beslutningen blev truffet af en fængselsfunktionær. I det ene tilfælde var den pågældende imidlertid ifølge beskrivelsen af episoden fungerende overvagtimester, og i et andet tilfælde fremgår det af beskrivelsen af episoden at afgørelsen reelt blev truffet af sikkerhedskonsulenten.

Der er i alle tilfælde på nær 2 sket underretning af enten afdelingsleder, sikkerhedskonsulent, vicefængselsinspektør eller fængselsinspektør. I begge de 2 tilfælde hvor der ikke er sket underretning, er afgørelsen om anbringelse truffet af en fængsels-

funktionær. Pligten til underretning efter de interne regler er således ikke overholdt i disse 2 tilfælde.

I 5 tilfælde er det ikke noteret hvem der traf beslutning om ophør af anbringelsen, men i et af disse tilfælde fremgår det af notat vedrørende observation (tilsyn) som blev foretaget af en afdelingsleder, at den pågældende indsatte blev oplyst om at han ville blive flyttet hvis han forholdt sig roligt. I et andet tilfælde fremgår det af beskrivelsen af episoden at den indsatte blev udtaget af observationscellen 5 minutter efter at han var anbragt i cellen. Afgørelsen om anbringelse blev truffet af en afdelingsleder, men det fremgår ikke om han fulgte med til observationscellen eller i øvrigt traf beslutningen om ophør. Beslutningen om ophør af anbringelsen er i 4 af de 5 resterende tilfælde truffet af en fængselsfunktionær og i et tilfælde af en overvagtimester.

Da det ifølge de elektroniske blanketter som skal anvendes, skal noteres hvem der har truffet beslutningen om ophør, er det beklageligt at der mangler notat herom i 4 tilfælde. Jeg medtager her den anbringelse hvor den indsatte blev udtaget 5 minutter efter anbringelsen, idet det efter min opfattelse uanset dette forhold udtrykkeligt burde have fremgået hvem der traf beslutningen om at udtage den indsatte af observationscellen (så hurtigt efter indsættelsen).

Hvis beslutning om ophør er truffet af andre end en person der er bemyndiget hertil, skal der som nævnt ifølge de interne regler ske underretning til en kompetent person hurtigst muligt. I de 4 tilfælde hvor der er oplysning om at en fængselsfunktionær traf beslutningen om ophør, er der ikke notat om at der er sket underretning.

Der er således i 4 tilfælde enten ikke forholdt i overensstemmelse med de interne regler om underretning eller ikke gjort notat herom. Det er beklageligt.

Rubrikken til angivelse af ledelsens eventuelle bemærkninger er ikke udfyldt i noget tilfælde, og det fremgår heller ikke i øvrigt om en repræsentant for ledelsen efterfølgende har gennemset rapporten.

Jeg anmoder om oplysning om ledelsens tilsyn med området for anbringelse i observationscelle.

11.3.7. Undersøgelse af den indsatte person

Efter § 18, stk. 2, i den nugældende og § 16, stk. 2, i den tidligere gældende bekendtgørelse skal der i forbindelse med anbringelsen ske en undersøgelse af den indsatte person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, medmindre institutionen skønner at det er unødvendigt.

Hvis det er nødvendigt i det enkelte tilfælde, kan der endvidere efter bestemmelsens 2. pkt. foretages omklædning af den indsatte. Den indsatte skal i givet fald anmodes om selv at foretage omklædningen, jf. bestemmelsens 3. pkt.

Med hensyn til omklædning har direktoratet i pkt. 4, 2. afsnit, i vejledningen til den tidligere gældende, og pkt. 5, 2. pkt., i vejledningen til den nugældende bekendtgørelse henvist til det der er anført i pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler. Heri er anført at omklædning indebærer at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Desuden skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

De elektroniske blanketter i Klientsystemet vedrørende anbringelse i observationscelle indeholder (nu) valglister hvor den ansvarlige funktionær skal markere hvorvidt den indsatte er undersøgt og omklædt.

Disse valglister (som findes i alle de rapporter som jeg har modtaget) er ikke udfyldt i et eneste tilfælde, men i et tilfælde er der under observationer notat om at den på-

gældende blev visiteret ved indsættelse i observationscellen (en anbringelse den 4. juli 2003). Der er ikke i noget tilfælde notat om omklædning.

Det er beklageligt at valglisterne om visitation og omklædning ikke er udfyldt i et eneste tilfælde. Jeg har dog noteret mig at det i et tilfælde andetsteds er noteret at der er sket undersøgelse af den indsattes person.

Før der gennemføres undersøgelse af den indsattes person, skal institutionen mundtligt orientere den indsatte om baggrunden for at undersøgelsen gennemføres med mindre særlige omstændigheder taler imod dette, jf. § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 380 af 17. maj 2001 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning.

Jeg går ud fra at den indsatte ved anbringelsen af 4. juli 2002 – og ved de øvrige anbringelser, hvis der fandt personundersøgelse sted – er orienteret i overensstemmelse med § 2, dvs. at orientering kun er undladt hvis særlige omstændigheder talte derimod.

11.3.8. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter § 18, stk. 1, i den nugældende og § 16, stk. 1, i den tidligere gældende bekendtgørelse skal der tilkaldes læge hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen (nr. 1), eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp (nr. 2).

Der er notat om tilkald af læge i 5 tilfælde. I yderligere et tilfælde er der notat om at der var lægetilsyn.

I et af tilfældene skete der tilkald af læge 25 minutter før anbringelsen i observationscelle – som skete fordi den indsatte, der var udelukket fra fællesskab, forsøgte

selvbeskadigelse (en anbringelse den 14. juni 2003, j.nr. 2001/208/7300). En time efter blev tilkaldet gentaget, men det fremgår ikke om der var lægetilsyn med den pågældende. Det fremgår heller ikke hvor længe den indsatte var anbragt i observationscellen.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der var lægetilsyn med den indsatte, og i givet fald hvornår det fandt sted.

Også i et af de andre tilfælde hvor der skete lægetilkald (en anbringelse den 16. juli 2003, j.nr. 2003/208/00482), fremgår det ikke om der var lægetilsyn med den indsatte. Lægetilkald skete 3 minutter efter anbringelsen der varede i 2 timer og 26 minutter. Jeg har under pkt. 11.2.6 bedt fængslet om at oplyse om der var lægetilsyn med den pågældende indsatte, og i givet fald hvornår det fandt sted.

I 2 af de 3 øvrige tilfælde med lægetilkald og i yderligere et tilfælde fremgår det at der var lægetilsyn efter anbringelsen i observationscelle. I det sidste tilfælde med lægetilkald og i yderligere et tilfælde blev den indsatte tilset af en sygeplejerske.

I de øvrige tilfælde er der ikke notat om at der har været læge, eller at det har været overvejet. Jeg går ud fra at lægetilsyn har været overvejet og er skønnet unødvendigt.

Efter § 17, stk. 2, i den nugældende og § 15, stk. 2, i den tidligere gældende bekendtgørelse skal notatet i sagen indeholde oplysning om institutionens overvejelser efter henholdsvis § 18 og § 16, dvs. overvejelser om lægetilsyn.

Det er derfor beklageligt at det ikke udtrykkeligt er anført i alle tilfælde at lægetilsyn har været overvejet, f.eks. ved angivelse af et minus ud for den fortrykte tekst om tilkald af læge.

I det ene af de 2 tilfælde hvor den pågældende blev tilset af sygeplejerske, er det noteret at der blev tilkaldt læge (en anbringelse den 14. maj 2003, j.nr. 2002/208/00032), mens det i et andet tilfælde ikke er noteret at der blev tilkaldt læge (en anbringelse den 19. august 2003, j.nr. 2003/208/00562). Isoleret set forstår jeg notatet om lægetilkald i førstnævnte sag sådan at lægetilsyn blev skønnet nødvendigt. Det fremgår at lægetilkald skete 15 minutter efter anbringelsen, og at tilsynet ved sygeplejersken fandt sted 5 minutter efter. 10 minutter før lægetilkaldet havde afdelingslederen en samtale med den indsatte hvor han meddelte den indsatte at han – hvis han forholdt sig rolig – ville blive flyttet tilbage til den isolationsstue som han på grund af voldsom adfærd var blevet flyttet fra.

I det andet tilfælde med tilsyn ved sygeplejerske fremgår det som nævnt ikke at der var tilkaldt læge, og jeg går derfor ud fra at lægetilsyn var skønnet unødvendigt. Da der ikke er notat om at den indsatte selv har bedt om lægetilsyn, og han ikke ønskede at tale med sygeplejersken, lægger jeg til grund at han heller ikke selv har bedt om tilsyn ved læge eller sygeplejerske.

Jeg har tidligere udtalt at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstatte lægetilsyn som sker på grundlag af bestemmelser om lægetilsyn, f.eks. i forbindelse med anbringelse i observationscelle. Jeg henviser bl.a. til Folketingets Ombudsmands beretning for 1996, s. 391 og 393, og til beretningen for 1998, s. 706.

Hvis tilsyn ved sygeplejerske ved anbringelsen den 14. maj 2003 er sket på personalets foranledning på grundlag af bestemmelsen i § 16, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 574 af 5. juli 2002 om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv., eller hvis den pågældende indsatte begærede lægetilsyn, jf. nr. 2 i samme bestemmelse, er der derfor ikke forholdt i overensstemmelse med bekendtgørelsens § 16. Hvis tilsynet ved sygeplejerske ikke er sket på grundlag af bekendtgørelsens § 16, burde det efter min opfattelse være fremgået udtrykkeligt på hvilket grundlag det da skete.

Der er ikke foreskrevet noget om hvornår lægetilsyn skal finde sted ved anbringelse i observationscelle, men det skal ske så hurtigt som muligt.

Af pkt. 5, 2. pkt. i den nugældende og pkt. 4, 2. pkt. i den tidligere gældende vejledning fremgår det at der er notatpligt med hensyn til tidspunkt for tilkald af læge, herunder ved eventuelle senere forsøg hvis kontakt ikke opnås straks, og blanketterne indeholder rubrikker til angivelse heraf. Af § 19, 2. pkt. i den nugældende og § 17, 2. pkt. i den tidligere bekendtgørelse fremgår det at enhver der tilser den indsatte, skal gøre notat herom, og at notatet skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for tilsynet og oplysning om den pågældendes tilstand. Bestemmelsen omhandler notatpligten for institutionens personale som under den indsattes anbringelse i observationscelle jævnligt skal tilse den indsatte, jf. pkt. 11.3.9, og vedrører således ikke direkte institutionens sundhedspersonale, men det fremgår af den elektroniske blanket at der skal gøres notat om tidspunktet for og indholdet af lægetilsyn. Hvis ikke sundhedspersonalet selv foretager notat om tidspunktet for og indholdet af tilsynet, påhviler det således den pågældende funktionær at foretage notat herom. Der er således pligt til at gøre notat om tidspunkter for tilkald og tilsyn og om lægens bemærkninger.

Der er i 3 af de 5 tilfælde hvor der var lægetilsyn/tilsyn ved sygeplejerske, gjort notat om tidspunkter for såvel tilkaldet som tilsynet. Oplysning om tidspunktet for tilkald mangler således i 2 tilfælde. I yderligere 2 tilfælde er der oplysning om tilkald, men ikke om hvorvidt der fandt tilsyn sted, jf. omtalen af disse tilfælde ovenfor. I et tilfælde er der oplysning om at en sygeplejerske tilså den indsatte som imidlertid ikke ønskede tilsyn, og der var således ikke tale om et egentligt tilsyn i dette tilfælde.

For så vidt angår lægens/sygeplejerskens bemærkninger er der notat i 4 tilfælde, i det ene tilfælde bemærkningen nævnt ovenfor om at den indsatte ikke ville tale med sygeplejersken.

Da det kun er i enkeltstående tilfælde at der mangler notat om tidspunkter for tilkald og tilsyn og om lægens/sygeplejerskens bemærkninger, giver det mig ikke grundlag for at foretage mig mere.

I en af de 5 sager hvor der er notat om tilkald, fandt det sted 25 minutter før anbringelsen, i 3 tilfælde henholdsvis 3, 5 og 15 minutter efter anbringelsen, og i det sidste tilfælde 1 time og 5 minutter efter anbringelsen i observationscelle. I de 3 tilfælde hvor der er oplysning om tidspunkterne for både tilkald og tilsyn, fandt tilsyn sted henholdsvis 5 minutter, 40 minutter og 2 timer og 35 minutter efter tilkaldet. I de 2 tilfælde hvor der mangler oplysning om tidspunktet for tilkald, fandt tilsyn sted henholdsvis 30 minutter og 2 timer og 20 minutter efter anbringelsen i observationscelle.

Jeg anmoder om oplysning om årsagen til at tilkald i et tilfælde først fandt sted efter 1 time og 5 minutter (en anbringelse den 8. juni 2003, j.nr. 2003/208/00071).

11.3.9. Tilsyn ved personalet

Under anbringelsen i observationscelle skal den indsatte jævnligt tilses af institutions personale, jf. § 19 i den nugældende og § 17 i den tidligere bekendtgørelse. Enhver der tilses den pågældende, skal gøre notat herom på et observationskema uanset om der er sket ændringer i den indsattes forhold, jf. bestemmelsens 2. pkt. Notatet – som nu skal ske i selve observationscellerapporten – skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for tilsynet og oplysning om den pågældendes tilstand, samt eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde anbringelsen, jf. 3. pkt.

Hvor hyppigt der skal ske tilsyn, afhænger af en konkret vurdering, jf. pkt. 6 i direktoratets nugældende og pkt. 5 i den tidligere gældende vejledning.

I 2 tilfælde er der ingen notater i observationsrubrikken. I det ene af de 2 tilfælde fremgår det ikke hvor lang tid anbringelsen varede, mens anbringelsen i det andet tilfælde kun varede i 5 minutter. I det tilfælde hvor varigheden ikke fremgår, var der

lægetilsyn 1 time og 45 minutter efter anbringelsen (en anbringelse den 8. juni 2003, j.nr. 2003/208/00071).

Jeg anmoder om oplysning om hvor lang tid anbringelsen varede, og hvorvidt der var tilsyn med den indsatte under anbringelsen. Hvis det er tilfældet, og notat om tilsyn er udfærdiget på særskilt observationsark, beder jeg om kopi heraf.

I 4 tilfælde er der i rubrikken til angivelse af observationer alene notat om tidspunktet for udtagelsen af den indsatte som i det ene tilfælde fandt sted allerede 20 minutter efter anbringelsen og i et andet allerede 35 minutter efter anbringelsen. I sidstnævnte tilfælde er notat om udtagelsen skrevet kl. 12.45, men det fremgår heraf at udtagelse skete (allerede) kl. 10.15. Det er kl. 12.44 noteret at den indsatte var rolig, men det må reelt hentyde til situationen ved udtagelsen kl. 10.15. Reelt er der således alene notat om udtagelsen i dette tilfælde. I de 2 andre tilfælde skete udtagelsen henholdsvis 3 timer og 45 minutter efter anbringelsen (notat om udtagelse er først skrevet dagen efter) og 2 timer og 26 minutter efter anbringelsen. Det drejer sig om anbringelser den 9. februar 2003 og 16. juli 2003. Førstnævnte tilfælde er den sag hvor anbringelsen skete på grund af pladmangel i øvrige isolationsceller.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt der var tilsyn med de indsatte under anbringelsen i disse 2 tilfælde. Hvis det er tilfældet, og notat om tilsyn er udfærdiget på særskilt observationsark, beder jeg om kopi heraf.

I et tilfælde er der ved notat 1 time og 20 minutter efter anbringelse henvist til særskilt observationsark som jeg ikke har modtaget kopi af (en anbringelse den 14. juni 2003). Det fremgår ikke hvor lang tid anbringelsen varede.

Jeg beder om kopi af dette observationsark og – hvis det ikke fremgår heraf – om oplysning om hvor lang tid anbringelsen varede.

I et andet tilfælde (en anbringelse den 14. maj 2003) er der et notat om tilsyn efter 5 minutter hvoraf fremgår at den indsatte kunne komme retur til isolationscellen hvis han forholdt sig rolig. Et kvarter efter blev den indsatte tilset af en sygeplejerske, men det fremgår ikke hvornår han blev udtaget. Jeg går ud fra at det skete kort tid efter.

I et tilfælde er der i alt fire notater, det sidste om udtagelse af observationscellen som fandt sted 4½ time efter indsættelsen. Det første tilsyn fandt ifølge notatet sted 2½ time efter anbringelsen, og de næste efter henholdsvis 49 minutter, 54 minutter og 15 minutter. Det drejer sig om en anbringelse den 19. august 2003, j.nr. 2003/208/00562.

Jeg beder om oplysning om årsagen til at første tilsyn først fandt sted 2½ time efter anbringelsen i observationscelle.

I det sidste tilfælde (en anbringelse den 4. juli 2003, j.nr. 2003/208/00443) er der flere tilsyn som i de fleste tilfælde fandt sted med intervaller mellem 25 og 35 minutter. Længste interval er 54 minutter og ligger ret sent i anbringelsen som varede i hvert fald mere end 7 timer. Det fremgår ikke hvornår den indsatte blev udtaget af observationscellen, og det er derfor ikke muligt at se om der har været tilsyn med den indsatte helt frem til udtagelsen.

Jeg anmoder om oplysning om hvornår den indsatte blev udtaget af observationscellen.

Jeg anmoder endvidere institutionen om at oplyse hvorvidt der er fastsat interne retningslinjer for tilsynet. I bekræftende fald beder jeg om en kopi heraf.

11.3.10. Ophør og varighed

Anbringelse i observationscelle skal straks bringes til ophør når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. § 16, stk. 2, i den nugældende og § 14, stk. 2, i den tidligere gældende bekendtgørelse.

Under pkt. 5 og 6 i henholdsvis den nugældende og den tidligere gældende vejledning om hyppigheden af tilsyn ved personalet er det anført at hvis den indsatte er faldet til ro og sover, vil det kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i observationscellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen.

Tidspunktet for iværksættelse af anbringelsen fremgår af rapporterne i alle tilfælde. Derimod mangler tidspunktet for ophør i 4 tilfælde (anbringelser af 14. maj, 8. juni, 14. juni og 4. juli 2003). I yderligere et tilfælde er tidspunktet for ophør ikke noteret i feltet ”Fragået”, men i beskrivelsen af episoden (en anbringelse den 4. september 2003 der kun varede i 5 minutter).

I alle rapporter er varigheden af anbringelsen anført i døgn, timer og minutter foroven på blanketten. Denne anførsel af varigheden er i 5 af de 10 tilfælde ukorrekt hvilket formentlig beror på en (system)fejl der skyldes at tidspunktet for ”Fragået” ikke er udfyldt. Foruden det netop nævnte tilfælde hvor anbringelsen kun varede i fem minutter, men hvor det i feltet om varighed er angivet at anbringelsen varede i 89 døgn, drejer det sig om de øvrige 4 tilfælde hvor tidspunktet for ophør af anbringelsen ikke er angivet i feltet hertil (og hvor det heller ikke fremgår af de øvrige oplysninger). Varigheden af anbringelsen er i disse tilfælde angivet til at skulle have været mellem 150 og 201 døgn.

Det er beklageligt at ophørstidspunktet ikke er angivet i omkring halvdelen af tilfældene, og at det dermed fremstår som om anbringelserne har været i adskillige døgn.

Anbringelserne varede (i de tilfælde hvor det fremgår) henholdsvis 5 minutter, 20 minutter, 35 minutter, 2 timer og 26 minutter, 3 timer og 45 minutter og 4 timer og 32 minutter.

På grund af den meget korte varighed i de tre førstnævnte tilfælde og den relativt korte varighed i de øvrige tilfælde lægger jeg uden videre til grund at bestemmelserne i henholdsvis § 14, stk. 2, og § 16, stk. 2, i bekendtgørelserne om udelukkelse fra fællesskab er overholdt i disse tilfælde.

På grund af den manglende angivelse af ophørstidspunktet i 4 af rapporterne er det ikke muligt at se hvor lang tid anbringelsen varede, men i det ene tilfælde går jeg ud fra at anbringelsen var meget kortvarig idet afdelingslederen allerede 5 minutter efter anbringelsen tilkendegav over for den indsatte at han kunne blive flyttet retur til strafcelle hvis han forholdt sig rolig, og idet der ikke er yderligere tilsynsnotater (en anbringelse den 14. maj 2003). I et andet tilfælde (en anbringelse den 4. juli 2003) fremgår det at anbringelsen varede i hvert fald 7 timer. Det meste af den tid som den pågældende tilbragte i observationscellen, var om natten hvor den pågældende i hvert fald noget af tiden lå og sov. I et af de øvrige tilfælde er der ingen tilsynsnotater (en anbringelse den 8. juni 2003 – der sammen med anbringelsen den 4. juli 2003 er de eneste anbringelser der fandt sted relativt sent om aftenen), og i det sidste tilfælde er der henvist til særskilt observationsark (en anbringelse den 14. juni 2003). I disse 2 tilfælde kan der således ikke af det foreliggende materiale udledes noget om hvor lang tid anbringelsen varede. Jeg har under pkt. 11.3.9 bedt om oplysning om tidspunktet for udtagelse af observationscellen i disse 2 tilfælde og i det tilfælde hvor anbringelsen varede i hvert fald 7 timer.

11.3.11. Klagevejledning

Ifølge § 17, stk. 2, sidste pkt., i den nugældende og § 15, stk. 2, sidste pkt., i den tidligere gældende bekendtgørelse skal det påføres rapporten når den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsor-

gen) og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2.

I intet tilfælde er rapporten påtegnet oplysning om at der er givet klagevejledning. De anvendte elektroniske blanketter indeholder ingen fortrykt oplysning om klagevejledning, herunder klagefrist.

I sagen vedrørende min inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm bad jeg direktoratet om at overveje at indføre fortrykt tekst til angivelse af klagevejledning. Jeg bad om underretning om resultatet af denne overvejelse. Direktoratet har i den anledning oplyst at en fortrykt tekst med angivelse af klagevejledning vil blive medtaget ved en kommende revision af Klientsystemet (for så vidt angår både observations- og sikringscelleblanketter), hvilket jeg har noteret mig. Fra inspektionschefens inspektion af Arresthuset i Aalborg er jeg bekendt med at direktoratet forventede at blanketterne var revideret inden 1. april 2004.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt der er givet klagevejledning i sagerne, herunder oplysning om klagefrist.

12. Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

13. Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet ved Horserød, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i statsfængslet.

Hans Gammeltoft-Hansen
Folketinget Ombudsmand

